

Södertörns högskola | Institutionen för socialt arbete
Kandidatuppsats | Socialt arbete | Höstterminen 2016
Socialt arbete med storstadsprofil

Medberoende, genus och rollidentifiering

Män och kvinnors upplevelser av
medberoende

Av: Maria Eriksson och Paulina Lindberg
Handledare: Kristina Abiala

Abstrakt

Syftet med denna studie har varit att belysa män och kvinnors egna upplevelser av medberoende. I studien har en kvalitativ ansats använts och det material som har studerats är åtta förinspelade samtal, podcastavsnitt, publicerade på internet. Det empiriska materialet har analyserats utifrån teori om familjeroller och ett genusperspektiv. Denna studies resultat visade att de som ingår i studien påverkats negativt av en uppväxtmiljö präglad av missbruk eller psykisk ohälsa och upplevde sig ha anammat en eller flera roller för att kunna hantera sin livssituation. Resultatet visade även att detta fått konsekvenser för deltagarna i det vuxna livet. Vidare visade resultatet att män och kvinnor i denna studie i lika hög grad utvecklar ett medberoende, dock fanns det skillnader i hur studiens män och kvinnor uttrycker sitt medberoende. Kvinnorna upplevde att de isolerade sig, blev tystlåtna och tillbakadragna och männen upplevde att de hade ett mer utagerande beteende. Studiens deltagare hade upplevelser av att i barn- och ungdomsåren behöva ta ett stort ansvar och att de egna behoven därför åsidosattes. Slutligen diskuterades de negativa konsekvenserna av medberoende och om detta hade en koppling till rådande könsnormer.

Titel: Medberoende, genus och rollidentifiering Män och kvinnors upplevelser av medberoende

Författare: Maria Eriksson och Paulina Lindberg

Nyckelord: Medberoende, Genus, Missbruk, Anhöriga, Rollidentifiering, Psykisk ohälsa

Abstract

The aim of this study was to illustrate male and females own experiences of codependency. In this study has an qualitative approach been used and the material consists of eight pre-recorded conversations, podcast episodes, published on the Internet. The empirical material has been analyzed from a theory of family roles and a gender perspective. It showed that the participants in this study has been negatively affected by growing up in an environment characterized of abuse or mental illness and felt that they had embraced one or more roles to manage their life situation. The result also showed that the participants had experienced negative consequences in adult life. The result of this study also showed that developing codependency was equally common among both male and female in this study, though were there differences between how male and females express their codependency. The females experienced a feeling of isolation, became quiet and reclusive and the males experienced that they had a more externalizing behavior. The experience of taking a big responsibility in childhood and adolescence was equally common among the participants of this study and led to that their own needs were ignored. The negative consequences of codependency and their connection to the gender norms of today were also discussed.

Titel: Codenpendency, gender and role identification Male and females experiences of codependency

Authors: Maria Eriksson and Paulina Lindberg

Keyword: Codependency, Gender, Abuse, Relatives, Role identification, Mental illness

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Kristina Abiala för de värdefulla tips och råd vi har fått under uppsatsens arbete. Tack för ditt engagemang!

Vi vill även tacka våra respektive familjer för det stora tålamod och stöd de visat. Ett särskilt tack riktar vi till Sylvia Lindberg för alla goda bakverk du bakat åt oss. Det har bidragit till att vi orkat genomföra detta projekt.

Slutligen vill vi tacka varandra för ett gott samarbete med många givande diskussioner, ett hårt arbete och roliga dagar tillsammans.

Maria Eriksson och Paulina Lindberg

December 2016

Stockholm

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.2 DEFINITIONER	3
1.2.1 MEDBEROENDE	3
1.2.2 DYSFUNKTIONELL FAMILJ	4
1.2.3 ROLLIDENTIFIERING	4
1.2.4 "TAPETBLOMMA"	5
1.2.5 "HJÄLTE"	5
1.2.6 "CLOWN"	5
1.2.7 "SYNDABOCK"	5
1.3 DISPOSITION OCH ARBETSFÖRDELNING	6
2. BAKGRUND	6
2.1 MEDBEROENDE	6
2.2 PODCAST	7
2.3 MEDBEROENDEPODDEN	8
3. TIDIGARE FORSKNING	8
3.1 ROLLIDENTIFIERING OCH KÖN	9
3.2 ROLLER SOM ÖVERLEVNADSSTRATEGIER	9
3.3 RISK- OCH SKYDDSAKTÖRER	10
3.4 ÖVERDRIVET OMSORGSTAGANDE	10
3.5 FÖRÄLDRAR - MEDBEROENDE - KONFLIKTER	11
3.6 NEGATIVA KONSEKVENSER	11
3.7 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	12
4. TEORETISKT RAMVERK	12
4.2 TEORI OM FAMILJEROLLER	12
4.3 FAMILJEMÖNSTER OCH GENUS	14
5. METOD	15
5.1 DATAINSAMLING	15
5.1.1 MATERIAL	15
5.1.2 URVAL	15
5.1.3 BEARBETNING AV MATERIALET	17
5.2 ANALYSMETOD	17
5.2.1 HERMENEUTIK	17
5.2.2 ABDUKTIV ANSATS	20
5.3 FÖRFÖRSTÅELSE	20
5.4 VALIDITET/TROVÄRDIGHET	21
5.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
6. RESULTAT	23
6.1 JONATHAN	23
6.2 EMELIE	24
6.3 FILIP	26
6.4 ANNA	27
6.5 LENA	28
6.6 PATRIK	30

6.7 ANDERS	33
6.8 MALIN	35
7. ANALYS	38
7.1 ROLLIDENTIFIERING	39
7.1.1 "TAPETBLOMMA"	39
7.1.2 "HJÄLTE"	40
7.1.3 "CLOWN"	41
7.1.4. "SYNDABOCK"	41
7.2 ROLLIDENTIFIERING OCH GENUS	42
7.3 NEGATIVA EFFEKTER	42
7.4 EGET MISSBRUK	42
7.5 MEDBEROENDE I VUXEN ÅLDER	43
8. AVSLUTANDE DISKUSSION	43
8.1 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	44
8.2 FÖRSLAG PÅ FRAMTIDA FORSKNING	46
REFERENSLISTA	47
TRYCKTA KÄLLOR	47
OTRYCKTA KÄLLOR	49

1. Inledning

Under hösten 2014 blev begreppet medberoende uppmärksammat då Sveriges Television (SvT) sände en tredelad dokumentärserie om fenomenet. Serien behandlar medberoende och vilka konsekvenser det får för den som är drabbad och har bidragit till att medberoende har fått mer uppmärksamhet än tidigare. Under hösten 2016 gjordes en uppföljande dokumentärserie, även den i tre delar.

Att vara medberoende är enligt teologen och författaren Tommy Hellsten: "... ett sjukdomsliknande tillstånd som uppkommer då en människa lever nära en mycket stark företeelse och inte förmår bearbeta denna företeelse så att hon kan integrera den i sin personlighet utan anpassar sig till den" (Hellsten 1998:53). En undersökning utförd av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) 2014 visar att nästan 15 procent av den svenska befolkningen upplever att andra människors alkoholbruk påverkar dem på ett negativt sätt (CAN 2014:19). I anknytning till varje missbrukare finns det fyra-sex stycken individer som påverkas negativt av detta och många utvecklar någon form av medberoende (Swartz 2015:21). Dessa individer innefattar även barn och många av dem drabbas hårt av att växa upp i en miljö där en förälder missbrukar. Missbruk drabbar hela familjen och det är inte ovanligt att den föräldern som inte missbrukar istället har utvecklat ett medberoende, vilket leder till att barnen kan anses ha två "sjuka" föräldrar. Medberoende skulle kunna ses som en familjesjukdom, där generation efter generation för vidare sjukdomstillståndet (Söderlund & Lundell 2015:24). Detta skapar en ond cirkel av ohälsosamma beteenden och på grund av detta anser vi att fenomenet medberoende har stor relevans för socialt arbete. Om medberoende uppmärksammas i en familj och åtgärder tidigt vidtas ökar troligen möjligheten för de anhöriga att kunna hantera sin livssituation på ett mer hälsosamt sätt och risken för att utveckla sociala problem kan då minska.

Enligt Madeleine Swartz, som är terapeut med inriktning på missbruk och medberoende, finns det ett antal karaktäristiska drag som kännetecknar en medberoende person, vilket bland annat är att personen:

- "Anpassar sitt beteende och sin personlighet efter andras behov, känslor och beteenden"

- “Skyddar och hjälper, i all välmening”
- “Är överdrivet ansvarstagande”
- “Oroar sig för någon annan större delen av den vakna tiden”
- “Utvecklar eget missbruk av t ex tabletter, alkohol, mat, spel eller annat” (Swartz 2015:22-23)

Mycket av den litteratur som finns om ämnet medberoende är av skönlitterär karaktär och skriven av människor som på olika sätt arbetar med missbrukare och då även kommer i kontakt med dess anhöriga (Söderlund & Lundell 2015:15). Forskning kring medberoende har ofta kvinnor som utgångspunkt och det har visat sig att kvinnor oftare ingår i relationer med män som har eller riskerar att utveckla missbruksproblematik, dock har könstillhörigheten ingen koppling till medberoende. Både män och kvinnor förefaller ha lika stor risk att utveckla ett medberoende, men det samhälle vi lever i präglas fortfarande av patriarkala mönster där det kan anses mer skamfyllt för en man att leva tillsammans med en missbrukande kvinna än en kvinna att leva med en missbrukande man (Ibid:50).

Medberoende förknippas ofta med “alkoholisthustrun” vilket kan anses vara den stereotypa bilden av en person som är medberoende. Denna bild har varit den mest framträdande och uppmärksammade bild av fenomenet i den allmänna debatten (Lindfors 2013:35). Bilden av den medberoende som “alkoholisthustru” kan ge en snedvriden bild av verkligheten, eftersom alla de män som är medberoende då utesluts ur begreppet. När denna studie inleddes genomförde vi en litteratursökning vilket resulterade i olika studier gällande medberoende och då ur kvinnornas perspektiv. Studierna fokuserade på hur kvinnor upplever sitt medberoende och den information som berör mäns upplevelser av detta fenomen kände vi saknades. I denna studie ämnar vi därför att lyfta både kvinnor och mäns upplevelser av medberoende och vilka konsekvenser som de har upplevt av detta.

Medberoende associeras ofta till alkohol- och narkotikamissbruk, dock har vi i denna studie valt att även inkludera personer som har levt nära någon med psykisk ohälsa. Detta eftersom att anhöriga till personer med psykisk ohälsa ofta har en livssituation som på många sätt påminner om den som anhöriga till missbrukare lever i (Söderlund & Lundell 2015:14-15) vilket medför att medberoende då drabbar fler människor och måste tas på större allvar.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att belysa män och kvinnors upplevelser av sitt medberoende så som de själva beskriver det i de åtta utvalda podcastavsnitt som är publicerade på podcasten Medberoendepodden. Mäns medberoende behöver uppmärksammas eftersom deras medberoende tenderar att negligeras på grund av att den stereotypa bilden av fenomenet ofta förknippas med kvinnor. Kunskap om männens medberoende är minst lika viktig som kunskap om kvinnors medberoende, dock finns det väldigt lite forskning kring mäns upplevelser och erfarenheter av fenomenet. Vår förhoppning med denna studie är därför att bidra med denna kunskap.

Frågeställningarna för denna studie lyder:

- Hur tar sig mäns respektive kvinnors medberoende uttryck i de åtta podcastavsnitt som ingår i studien?
- Hur har de studerade männen respektive kvinnorna upplevt konsekvenserna av sitt medberoende i vuxen ålder?

1.2 Definitioner

Under detta avsnitt kommer begreppen medberoende och dysfunktionell familj att klargöras och definieras. Detta sker genom en kort genomgång för hur andra har definierat begreppen och avslutas med hur vi har valt att definiera och använda dessa. Vidare kommer rollerna som "tapetblomma", "hjälte", "clown" och "syndabock" att förtydligas och definieras. De olika rollerna består av ett antal karaktärsdrag kopplade till en specifik roll och dessa kommer att förtydligas.

1.2.1 Medberoende

Begreppet medberoende ges ingen enhetlig definition och forskare och experter inom ämnet har inte enats om hur medberoende ska definieras (Fuller & Warner 2000, se Knudson & Terrell 2012:246). I litteraturen kring ämnet medberoende beskrivs detta som en känsla av hjälplöshet, smärta och ett överdrivet ansvar för den beroende individen, vilket påverkar och

styr den medberoendes liv (Haaken 1993, se Knudson & Terrell 2012:246). Medberoende kan ses som ett dysfunktionellt beteendemönster som visar sig vid interaktion med andra människor (Parker, Faulk & LoBello 2003:86, se Knudson & Terrell 2012:246). Tidigare definierades medberoende som en relation där en av parterna hade ett kemiskt missbruk (Peled & Sacks 2008, se Knudson & Terrell 2012:247). Senare har begreppet medberoende vidgats och innefattar även personer som påverkats negativt av de dysfunktionella mönster som råder i ursprungsfamiljen (Knudson & Terrell 2012:247).

I denna studie kommer medberoende att definieras som ett förhållningssätt en person utvecklar för att kunna hantera en livssituation som präglas och påverkas på ett negativt sätt av en annan människas missbruk och/eller psykiska ohälsa. Livssituationen präglas även av ständig anpassning till den anhöriges missbruk och/eller psykiska ohälsa.

1.2.2 Dysfunktionell familj

I familjer med dysfunktionella mönster saknas den grundläggande stabiliteten eftersom förändringar hela tiden sker (Lundsbye et. al 1990:157). I den dysfunktionella familjen påverkas och anpassar sig alla familjemedlemmar till den person vars problematik ofta visar sig i form av destruktiva beteenden. Dysfunktionella familjemönster kan visa sig på olika sätt. Det kan innebära missbruk inom familjen, men även att leva nära personer som lider av psykisk ohälsa. Även förhållanden där fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld eller hot om våld förekommer är ett uttryck för dysfunktionella familjemönster (Lundell & Söderlund 2015:14-15).

I denna studie kommer begreppet dysfunktionell familj att definieras enligt Madeleine Swartz definition: "Med den dysfunktionella familjen menas familjer där det finns någon form av missbruk, psykisk sjukdom eller känslomässig frånvaro. Där kommunikationen är bristande, rollerna otydliga, där det finns skam och skuld, hemligheter och otrygghet" (Swartz 2015:20).

1.2.3 Rollidentifiering

I familjer där uppväxtmiljön präglas av dysfunktionella mönster är det vanligt att barnen anammar olika roller för att kunna hantera sin livssituation och de roller som används för att förklara barnens beteendemönster är; "tapetblomma", "hjälte", "clown" och "syndabock"

(Hindberg 1999:100-101). I denna studie har vi valt att använda de fyra olika rollerna eftersom de ger en bra beskrivning av de beteenden barn i dysfunktionella familjer uppvisar. För att skapa en förståelse för rollerna och dess karaktäristiska drag kommer de att förklaras och definieras nedan.

1.2.4 "Tapetblomma"

Denna roll innebär att barn i dysfunktionella familjer ofta isolerar sig och inte visar några känslor. De flyr även ofta in i en fantasivärld och har svårt för sociala situationer (Hindberg 1999:100-101; Veronie & Fruehstorfer 2001:54; Alford 1998:250; Myrbäck 1998:133-136).

1.2.5 "Hjälte"

De barn som anammar rollen som "hjälte" har ofta stort behov av att kontrollera sin omgivning, försöker lösa familjens problem och dölja dess brister. De tenderar även att ha höga krav på sig själva, ha skuld-känslor och känna att de inte räcker till vilket ofta leder till prestationsångest (Hindberg 1999:100-101; Veronie & Fruehstorfer 2001:54; Alford 1998:250; Myrbäck 1998:33-136).

1.2.6 "Clown"

Rollen som "clown" innebär att barn som växer upp i dysfunktionella familjer tar på sig en humoristisk roll för att lätta upp stämningen och använder humor för att kunna hantera svåra situationer och dölja sina känslor. Individer som anammar denna roll är ofta utåt sett glada, charmiga och aktiva och får därför den uppmärksamhet de behöver (Hindberg 1999:100-101; Veronie & Fruehstorfer 2001:54; Alford 1998:250; Myrbäck 1998:133-136).

1.2.7 "Syndabock"

Att visa ett aggressivt beteende, vara trotsig och utagerande är karaktäristiska drag för rollen som "syndabock". Individer som anammar denna roll får ofta skulden för den dåliga stämning som råder inom den dysfunktionella familjen och letar därför efter samhörighet och gemenskap utanför familjen redan i ung ålder, vilket kan komma att leda till ett beteende som är destruktivt (Hindberg 1999:100-101; Veronie & Fruehstorfer 2001:54; Alford 1998:250; Myrbäck 1998:133-136).

1.3 Disposition och arbetsfördelning

Denna studie består av åtta avsnitt. Det första avsnittet handlar om studiens inledning, syfte, frågeställningar, definitioner, disposition och arbetsfördelning. Det andra avsnittet utgörs av en bakgrund där vi ger en historisk beskrivning av begreppet medberoende och hur begreppet idag används. Detta avsnitt består även av en redogörelse för vad en podcast är och en presentation av den utvalda podcasten "Medberoendepodden". Avsnitt tre utgörs av tidigare forskning, där vi presenterar både internationell och nationell forskning. Studiens teoretiska ramverk beskrivs i det fjärde avsnittet. I avsnitt fem följer en beskrivning av studiens metod, datainsamling och tillvägagångssätt. I avsnitt sex presenteras studiens resultat. Det sjunde avsnittet utgörs av analysen och avsnitt åtta består av diskussion och slutsatser och avslutas med förslag på framtida forskning.

Vår arbetsfördelning har inneburit att det övergripande ansvaret för studiens bakgrund- och teoriavsnitt har Maria haft medan Paulina haft det övergripande ansvaret för studiens avsnitt om metod och tidigare forskning. Vi har även delat upp podcastavsnitten mellan oss och lyssnat, antecknat och sammanfattat dessa enskilt. De övriga avsnitten i studien har varit ett gemensamt arbete som vi båda tar lika stort ansvar för. Trots att en uppdelning av vissa delar av studien har skett där det övergripande ansvaret delats upp, ska studien ses som ett gemensamt arbete där varje avsnitt har diskuterats och ändrats på utifrån de diskussioner som vi har haft.

2. Bakgrund

I detta avsnitt ges en historisk beskrivning av medberoende och hur begreppet idag används. Vi kommer även att redogöra för vad en podcast är och presentera den utvalda podcasten "Medberoendepodden".

2.1 Medberoende

Ordet medberoende kommer från det engelska ordet codependency och började först användas i USA under 1970-talet och blev en beskrivning av ett fenomen som redan tidigare hade uppmärksammats. Under första delen av 1900-talet upptäcktes det att människor som levde nära missbrukare tenderade att utveckla en typ av anpassning och normalisering i

relation till missbrukarens beteende. För att beskriva detta tillstånd användes ord som para-alkoholist, medalkoholist eller icke-alkoholist. När ordet medberoende började användas var det primärt för att karaktärisera individer som påverkades av relationen till en partner med missbruk. Att vara medberoende till någon innebär en utveckling av ett destruktivt beteendemönster som en effekt av att leva tillsammans med någon som missbrukar (Beattie 1990:39).

I Sverige började ordet medberoende att användas senare och första gången det förekommer i svensk dagspress är under mitten av 1990-talet. Ett flertal böcker om medberoende publicerades under slutet av 1990- och början av 2000-talet och många av dessa var av självbiografisk karaktär (Palmlblad 2013:11-12). Enligt Eva Palmlblad (2013), docent i socialt arbete och lektor vid Socialhögskolan Lunds universitet, råder det en debatt inom den vetenskapliga världen gällande användningen av begreppet medberoende, där vissa menar att begreppet till en viss del har ett vetenskapligt stöd och andra menar att det inte har något vetenskapligt stöd och därför bör användas restriktivt (ibid:12-13). Kritik från feministiskt håll menar att medberoende har en koppling till de negativa perspektiven av kvinnlighet, där självupppoffring och martyrskap ingår (Cowan & Warren 1994, se Palmlblad 2013:13). Kritiker menar även att: "Hit hör också en kritik av gängse medberoendemodellers tendens att osynliggöra maktdimensioner" (Andersson 1994, se Palmlblad 2013:13).

Begreppet medberoende har från att ha haft en koppling till anhöriga till alkohol- och narkotikamissbrukare vidgats till att även innefatta anhöriga till människor med andra former av beroenden. Idag kan medberoende även appliceras på anhöriga till personer med psykisk ohälsa och andra dysfunktionella beteenden, vilket har lett till att begreppet fått en bredare betydelse (Söderlund & Lundell 2015:13-14).

2.2 Podcast

Podcast är ett relativt nytt medieformat och i Sverige är det Sveriges Radios podcast som är en av de största aktörerna. År 2005 sände Sveriges Radio sina första podcastsändningar och genombrottet kom 2006 då fler podcastavsnitt producerades och publicerades vilket ledde till att andra medier började uppmärksamma fenomenet (Weibull & Wadbring 2014:199,336). En podcast är ett slags programavsnitt som finns tillgängligt för allmänheten att lyssna på via

internet. Podcasten kan bestå av inspelningar av exempelvis radio- eller tv-program, uppträdanden, föreläsningar eller annat ljud- och videomaterial. Med hjälp av podcasten kan lyssnaren få tillgång till ny kunskap från sitt eget hemland men även från andra delar av världen helt kostnadsfritt. De som driver podcasterna kan även nå ut till en väldigt stor publik då podcaster kan lyssnas på över hela världen (Apple u.å.). Till skillnad från exempelvis radioprogram kan lyssnaren själv välja vid vilket tillfälle hen ska lyssna på podcasten (Simon Nilsson Larsson 2015).

2.3 Medberoendepodden

Medberoendepodden startades år 2015 av Ida Högström som själv har erfarenhet av att vara medberoende. Varje enskilt avsnitt består av ett samtal mellan Högström och en person som har någon form av koppling till ämnet medberoende. Kopplingen kan vara professionell, vilket kan innebära att den som intervjuas exempelvis är psykolog eller forskare, men även baseras på personliga erfarenheter (Medberoendepodden u.å.). Högström är både grundare av och programledare för Medberoendepodden och har egen erfarenhet av att vara medberoende, eftersom hon växte upp med en mamma som hade ett alkoholmissbruk och led av psykisk ohälsa i form av bipolär sjukdom. Utöver att driva Medberoendepodden föreläser Högström om sina egna erfarenheter och vill med dessa två forum sprida kunskap, hopp och inspiration kring ämnet medberoende (Sveriges talare u.å.).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt redogör vi för den tidigare forskningen som är relevant för denna studies syfte. Det visade sig vara svårt att finna relevant forskning om medberoende ur ett genusperspektiv då den tidigare forskningen fokuserar generellt på upplevelserna av ett medberoende. Vid litteratursökningen till denna uppsats fann vi endast en studie utförd i syfte att undersöka sambandet mellan kön och den rollidentifiering som sker i missbruksfamiljer. Den forskning som finns om fenomenet medberoende har visat sig i stor utsträckning ha genomförts under slutet av 1900- och början av 2000-talet vilket gör att kunskapsläget om medberoende är i behov av vidare utveckling.

3.1 Rollidentifiering och kön

Inom forskningen har det ägnats stor uppmärksamhet kring den dynamiska process som sker i en familj med alkoholmissbruk och den effekt det får på barnens rollidentifiering. Veronie & Fruehstorfer (2001) undersöker i sin studie sambandet mellan rollidentifiering och barnets kön bland vuxna barn i familjer där alkoholmissbruk har präglat uppväxtmiljön (Veronie & Fruehstorfer 2001:53). Resultatet visar att det finns en skillnad mellan kön och vilken roll individen identifierar sig med. Kvinnor identifierade sig i högre grad med rollen som "tapetblomma" medan männen mer ofta identifierade sig som "clown". Rollen som "tapetblomma" hör ihop med egenskaper som att vara undvikande, känslig och konflikträdd. "Clownens" karaktäristiska drag består däremot av en önskan om att underhålla och en mer nonchalant attityd. Gällande "hjärte"- och "syndabocksrollen" visade studien inget samband mellan dessa roller och vilket kön barnet har (Ibid:62-63).

3.2 Roller som överlevnadsstrategier

Alkoholforskare menar att vuxna barn till alkoholister tenderar att inom familjen anamma olika roller som känslomässiga överlevnadsstrategier (Alford 1998:250). För att undersöka detta samband har Alford (1998) genomfört en studie bland 748 högskolestudenter i USA. Detta är en komparativ studie där studenter uppvuxna i missbruksfamiljer jämförs med studenter uppvuxna i familjer utan missbruksproblematik. Resultatet visar att de roller som är vanligast bland barn som växer upp i missbruksfamiljer är "hjärte" och "clown" (Ibid:255). För att testa om dysfunktionella familjeförhållanden inom missbruksfamiljerna hade betydelse för vilken överlevnadsstrategi individerna anammade delades gruppen upp och resultatet visar att dysfunktionalitet inom familjen inte har något samband med vilken roll individer identifierar sig med. Studien visar att de studenter som var uppvuxna i dysfunktionella familjer utan alkoholmissbruk mer sällan anammade rollen som "hjärte" och i högre utsträckning identifierade sig med "syndabocken". Resultatet visade även att de som var uppvuxna i familjer med dysfunktionella mönster men utan alkoholmissbruk i hög grad identifierade sig med rollen som "tapetblomma" (Ibid:256-257). Att växa upp under dysfunktionella familjeförhållanden påverkade vilken roll deltagarna identifierade sig med och det visade sig att det var tre gånger vanligare att identifiera sig med rollen som "tapetblomma" och mindre sannolikt att anamma rollen som "clown". Att växa upp under

dysfunktionella förhållanden har en större påverkan på vilken roll en individ tar än om uppväxten sker i en familj med missbruk av alkohol (Ibid:258).

3.3 Risk- och skyddsfaktorer

Studier visar att barn som växer upp i miljöer där alkoholmissbruk förekommer tenderar att ha lägre självförtroende, högre sårbarhet och upplever en vardag som präglas av kaos och instabilitet (Park & Schepp 2015:1228). För att undersöka risk- och skyddsfaktorer hos barn till alkoholister genomförde Park & Schepp (2015) en studie som visar vilka negativa effekter föräldrars missbruk kan få på barnen. Effekterna varierar beroende på barnets ålder och under spädbarnsåldern (1-4 år) kan det visa sig genom exempelvis aggression. Barn mellan 6-12 år kan uppvisa symptom på ångest och depression samt sämre prestationsförmåga i skolan. Under tonåren (13-18 år) är det vanligt med antisocialt beteende, högriskbeteende och ungdomsbrottslighet. Det är även vanligt att ungdomar som växer upp i alkoholistfamiljer uppvisar olika självskadebeteenden. Vid vuxen ålder (över 18 år) är de negativa effekterna ofta ett eget beroende, låg självkänsla eller skam. De negativa effekterna i vuxen ålder kan även synas i relationer eftersom de kan ha svårigheter med anknytning. Studien visar också att äldre barn har en större motståndskraft mot de negativa effekter som föräldrarnas alkoholmissbruk kan ha på dem (Ibid:1224,1229).

3.4 Överdrivet omsorgstagande

Forskare i USA har kommit fram till att människor som lever nära någon som missbrukar alkohol eller har psykisk ohälsa löper större risk att själva drabbas av psykisk ohälsa i form av exempelvis sömnproblem, depression, ångest och en sämre livskvalitet (Rospenda et al 2010, se Jiang et al 2015:162). Att vara nära anhörig till en person som missbrukar alkohol kan medföra ett överdrivet omsorgsgivande gentemot missbrukaren, men även för andra i sin omgivning. Detta är ett fenomen som är vanligt förekommande bland kvinnor (Jiang et al 2015:166). Bland de individer som är mycket omsorgsgivande är det vanligt förekommande med ett lägre välbefinnande, vilket syns extra tydligt hos dem som har en nära vän eller familjemedlem med missbruksproblem. Att upprätthålla denna omsorg kan medföra negativa konsekvenser för omsorgsgivarens egen hälsa. Att leva nära någon som har ett missbruk är

ofta en tung börda att bära, oavsett om det är en vän eller familjemedlem som missbrukar (Jiang et al 2015:167-168).

3.5 Föräldrar - Medberoende - Konflikter

Medberoende förekommer i olika miljöer, men den miljö som är mest studerad är ursprungsfamiljen. Forskare har fokuserat på missbruk inom familjen, dock har resultaten inte visat på några tydliga samband mellan medberoende och att växa upp i en miljö präglad av missbruk (Knudson & Terrell 2012:245). En studie genomförd av Knudson & Terrell (2012) undersökte sambanden mellan missbruk i ursprungsfamiljen, föräldrarnas förmåga att hantera konflikter mellan varandra och medberoende. Resultaten visade att medberoende och svårigheter för föräldrarna att hantera konflikter hade ett tydligt samband. Däremot hittades inget samband mellan medberoende och missbruksproblematik inom familjen (Ibid:245). Studien visar att de barn som bevittnat föräldrarnas oförmåga att hantera sina konflikter löper större risk att utveckla ett medberoende i vuxen ålder. Utvecklingen av ett medberoende inleds redan i tidig barndom baserat på de händelser barnet upplevt och då främst de erfarenheter barnet har av föräldrarnas konflikthantering. Forskning visar att de barn som känner att föräldrars konflikter är skrämmande och hotfulla tenderar att utveckla olika roller som även följer med dem i vuxenlivet (Ibid:255). Den studie som Alford (1998) genomförde visar ett liknande resultat där de olika rollerna kopplade till medberoende hade ett större samband med dysfunktionella familjemönster än med missbruk inom familjen (Alford 1998:258).

3.6 Negativa konsekvenser

En studie genomförd på uppdrag av Linnéuniversitetet och Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) undersökte vilka negativa konsekvenser barn som upplevt föräldrars missbruk eller psykiska ohälsa kan få i vuxen ålder när det gäller hälsa och livssituation. Vuxna anhöriga till missbrukare hade dubbelt så hög dödlighet än de som växt upp utan missbruk i familjen, undersökningen visar även att i den grupp som haft minst en förälder med psykisk ohälsa var dödligheten tre gånger så vanlig. Analyser visar att risken för denna grupp att dö en våldsam död, genom olyckshändelser, självmord, våld, eller genom ett eget missbruk var stor. Att drabbas av egen psykisk ohälsa och behöva uppsöka vård för det var tre gånger så vanligt

hos de som vuxit upp som anhöriga, siffran var något högre bland kvinnorna än bland männen. Gruppen med anhöriga visade sig även ha en större risk för att begå allvarliga självmordsförsök som kräver sjukhusvård. Risken att utveckla ett eget missbruk var fyra till sju gånger högre bland anhöriga som växt upp med föräldrar som missbrukat. Bland de som växt upp med en förälder som hade psykisk ohälsa var risken fördubblad att utveckla ett eget missbruk. Att drabbas av psykisk ohälsa är mer vanligt när mamman i familjen missbrukat alkohol än om pappan har ett alkoholmissbruk, detta mönster gick dock inte att se bland anhöriga till narkotikamissbrukare eller föräldrar med psykisk ohälsa (Hjern, Arat & Vinnerljung 2014:5).

3.7 Sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskningen visar att barn som växer upp under dysfunktionella familjeförhållanden utvecklar ett beteende kopplat till medberoende redan som barn och det är vanligt att de anammar någon eller några av de tidigare nämnda rollerna, ”tapetblomma”, ”hjärte”, ”clown” eller ”syndabock”. Vidare visar den tidigare forskningen även att det medberoende som uppstår i barndomen tenderar att kvarstå i vuxen ålder och ofta ger negativa konsekvenser.

4. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket i denna studie består av teori om familjeroller och ett genusperspektiv.

4.2 Teori om familjeroller

I varje familj finns det två former av roller: formella och förvärvade roller. Formella roller är en naturlig roll som inte går att förändra, exempelvis att vara någons dotter eller förälder. Roller som är förvärvade skapas däremot vid interaktion med andra människor (Lundsbye et. al, 1990:75).

Enligt Barbro Hindberg reagerar alla barn på de problem som finns inom familjer där missbruk förekommer och det är vanligt att dela in dem i fyra olika kategorier (Hindberg 1999:100). Dessa kategorier består av: ”tapetblomman”, ”syndabocken”, ”clownen” och ”det

duktiga barnet/hjälten”. “Tapetblomma” innebär att barn i dysfunktionella familjer isolerar sig och inte visar några känslor, detta för att de inte vill märkas. De har även svårt för sociala situationer och flyr ofta in i en fantasivärld. “Syndabocken” visar ett aggressivt beteende och är ofta utagerande och trotsig. “Syndabocken” får i många fall även skulden för den dåliga stämningen som råder i en dysfunktionell familj och söker gemenskap utanför familjen i alldeles för tidig ålder, vilket kan leda till ett destruktivt beteende. “Clownen” innebär att barn i dysfunktionella familjer tar på sig en humoristisk roll för att lätta upp stämningen och de använder även humor för att dölja sina känslor och tackla besvärliga situationer. Dessa barn är ofta utåt sett charmiga, aktiva och glada och får därmed den uppmärksamhet de behöver. ”Det duktiga barnet/hjälten” har ofta ett stort behov av att kontrollera sin omgivning och är den som försöker reda ut familjens problem. De tenderar även att ha höga krav på sig själva och är de som försöker dölja familjens brister. Känslomässigt har dessa barn ofta skuldskänslor och känner att de inte räcker till vilket i många fall orsakar prestationsångest (Hindberg 1999:100-101; Veronie & Fruehstorfer 2001:54; Alford 1998:250; Myrbäck 1998:133-136).

Utöver att barnen antar olika roller för att ha möjlighet att hantera sin livssituation är detta även ett sätt att försöka tillgodose de grundläggande behoven i familjesystemet. Att anta en roll är dessutom ett försök att tillgodose varje enskild familjemedlems basala behov (Huberty & Huberty 1986; Ruben 1992, se Veronie & Fruehstorfer 2001:54). De roller som förekommer i en familj är inte statiska utan snarare föränderliga. Vid frånvaro av en familjemedlem behöver dennes roll och ansvar ersättas av en annan familjemedlem och det hierarkiska systemet i familjen kan rubbas. Rollfördelningen inom familjen kan även variera och individen kan ha olika roller baserat på vilken kontext personen befinner sig i (Söderling 2002:47-49). Rollerna har även visat sig ha en stor betydelse i hur en individ upplever och hanterar olika situationer i vuxen ålder (Wegscheider-Cruse 1985, se Alford 1998:251). Det har dessutom visat sig att vilken roll en individ antar påverkar valet av yrke och hur personen presterar inom sitt arbete (Woititz 1987, se Alford 1998:251). Rollidentifieringen kan även få konsekvenser i vuxenlivet: “Theoretical writings postulate that without treatment these roles become rigid components of adult personality, made invisible to the actor by defensive system of denial” (Black 1981; Woititz 1983, se Alford 1998:251).

4.3 Familjemönster och genus

Genus är ett begrepp som används för att tydliggöra att könsroller är någonting som skapas i interaktion med andra och kan ses som en socialiseringsprocess. Genusskapandet är något som sker kontinuerligt i människors dagliga samspel med varandra och de skillnader som finns mellan män och kvinnor uppstår ofta i olika sociala sammanhang (Thomsson 2009:16; Connell 2009:24-25). Olikheter mellan män och kvinnors livssituationer kan inte förklaras med hjälp av enbart biologiska eller sociala faktorer, utan är en kombination av dessa två. Likheter mellan könen tolkas även på olika sätt, män och kvinnor som agerar på samma sätt förstås olika baserat på könstillhörighet (Thomsson 2009:17). Skapandet av genus ingår i ett jättelikt normsystem där män och kvinnor tillskrivs olika egenskaper utifrån sitt biologiska kön. Detta system består av antaganden, myter och regler om hur kvinnor och män ska vara och det är sällan detta ifrågasätts och normerna ses ofta som sanningar (Ibid:29-30).

Genus skapas tidigt och formas redan i ursprungsfamiljen där kvinnan i de flesta fallen är den omsorgsgivande parten och där mannen har ansvaret för försörjningen, men även är känslomässigt avståndstagande (Connell 2009:114). Könsmaktssystemet bygger på två olika principer, mannen som norm och samhällets isärhållande mellan de som anses vara normala och onormala. Mannen som norm innebär att manliga attribut ses som det "normala" och därför även det som alla bör sträva efter att uppnå, mannen och dess attribut blir en utopi. Kvinnor kan sträva efter att bli "lika bra" som männen, men kan aldrig uppnå samma status eftersom de är underordnade männen. Män och kvinnor kan "låna" attribut av varandra, men det är viktigt att detta inte överdrivs eftersom könsmaktssystemet då rubbas. Män som antar mer kvinnliga egenskaper bryter den norm som råder och hamnar i en underordnad position (Thomsson 2009:46, 49-51).

Skapandet av genus präglas av människors olika erfarenheter. Redan i barndomen lär sig barn vad som anses vara typiskt beteende för flickor och pojkar. Flickor ska vara medgörliga, passiva och söta och pojkar ska vara tuffa, livliga och starka. Dessa könsnormer är något som upprätthålls inom familjen och könsrollerna följer ofta med barnen upp i vuxen ålder, vilket påverkar individernas personligheter (Connell 2009:129). Genusskapandet är en viktig del av självkänslan och för att känna sig tillfredsställd och respektabel. Vid skapandet av sin egen självbild behöver barnet kombinera sin självkänsla med könstillhörighetens direktiv och anpassa dessa så de passar in i den egna självbilden. Då rollen som man anses vara

överordnad den som kvinna är det viktigt för pojkar att positionera sig i typiskt manliga roller, vilket leder till positiv bekräftelse (Elvin-Nowak 2009:109-110).

5. Metod

I denna studie kommer kvalitativ metod att användas eftersom studien ämnar undersöka människors egna upplevelser av att vara medberoende. Studien ämnar belysa män och kvinnors upplevelser av sitt medberoende och därför kommer en hermeneutisk analysmetod att tillämpas i denna uppsats. Studien kommer även att ha en abduktiv ansats vilket innebär att analysen av det empiriska materialet sker med en växelverkan mellan empiri och teori.

5.1 Datainsamling

Den datainsamling som kommer att användas i denna studie är förinspelade intervjuer/samtal publicerade på internet som ljudfiler, så kallade podcaster.

5.1.1 Material

Det material som kommer att användas i denna studie är förinspelade intervjuer (podcastavsnitt) publicerade på internet som ljudfiler. Materialet är tillgängligt för allmänheten via applikationen (appen) "podcaster" som kan laddas ner till mobiltelefon eller surfplatta och via hemsidan www.acast.com. En av uppsatsförfattarna lyssnade på samtalen via appen i mobiltelefonen och den andra lyssnade via hemsidan på en dator. Innehållet i podcastavsnitten behandlar medberoende ur olika perspektiv och personerna som blir intervjuade har stort utrymme och frihet att själva skildra medberoende ur sin egen synvinkel.

5.1.2 Urval

Det finns ett flertal olika podcasts på internet som tar upp begreppet medberoende och den som valts ut är "Medberoendepodden". I valet av vilken podcast som skulle användas gjordes först en sökning i applikationen podcaster på ordet "medberoende". Denna sökning resulterade i att tre olika podcaster hittades, "Medberoendepodden", "Absolution podcast" och "Styrd - en podcast om medberoende". Vid en närmare granskning visade det sig att den senaste publiceringen på "Styrd - en podcast om medberoende" gjorts den tredje februari

2016 och att denna podcast under det senaste året endast hade publicerat fyra stycken podcastavsnitt. Med detta som bakgrund togs beslutet att inte använda denna podcast till denna studie. De två återstående podcasterna om medberoende är de två största inom detta ämne och publicerar regelbundet nya avsnitt. "Absolution podcast" sände sitt första podcastavsnitt i november 2014 och publicerar cirka ett avsnitt i månaden.

"Medberoendepodden" startades 2015 och sände sitt första avsnitt under december månad samma år och denna podcast gör ett flertal publiceringar varje månad. Vid en granskning av "Absolution Podcast" visade det sig att programledaren/intervjuaren har ett företag som tillhandahåller behandling för både beroende och medberoende. Denna podcast valdes därför bort eftersom intervjuaren återkommande i samtalen talar om den behandling hans företag erbjuder, vilket vi anser styr samtalen på ett icke-objektivt sätt. Anledningen till att "Medberoendepodden" valdes ut är att den i en jämförelse med "Absolution podcast" inte har en koppling till något företag och därmed troligtvis har ett mer objektivt förhållningssätt till personerna som intervjuas i podcastavsnitten.

Ur "Medberoendepodden" valdes sammanlagt åtta podcastavsnitt ut och eftersom syftet med studien är att ge exempel på män och kvinnors upplevelser av medberoende valdes fyra samtal med män och fyra samtal med kvinnor ut. De podcastavsnitt som ingår i studien skildrar alla hur det är att växa upp med missbrukande föräldrar eller föräldrar med psykisk ohälsa och vilka konsekvenser det har gett i vuxen ålder. Valet av datainsamlingsmetod grundar sig i att detta sätt att samla in data är ett fält som forskningen inte har undersökt och någon vetenskaplig studie som grundar sig på detta empiriska material har vi inte lyckats finna. Personerna som delar med sig av sina berättelser i podcasterna är väldigt öppna vilket bidrar till att kunskapen om medberoende kan öka.

Skillnaden mellan detta sätt att välja ut redan befintligt material och det urval som sker när egna intervjuer genomförs är att de personer som deltar i podcastavsnitten svarar på frågor som inte är utvalda av oss. Vid en egen intervjuundersökning ges det större möjlighet att komplettera och tydliggöra den information som framkommer under intervjun. Vidare ges även möjlighet till respondenterna att korrigera en eventuell feltolkning av de svar som getts. Detta är dock svårt att uppnå när podcastavsnitt används som datamaterial, eftersom materialet redan är inspelat och är omöjligt att ändra på vilket kan medföra att resultatet i denna studie skulle kunnat se annorlunda ut om egna intervjuer genomförts.

Att använda podcastavsnitt som datamaterial i en studie innebär att urvalet är begränsat och att syfte och frågeställningar inte redovisas. Kvalitativ forskning som har intervjuer som datamaterial har till skillnad från podcastavsnitten ett tydligt syfte och frågeställningar kopplade till intervjuguiden, vilket i detta fall saknas. Därmed blir det mer komplicerat att bedöma studiens datakvalitet. De berättelser som har analyserats i denna studie anser vi är trovärdiga och vi är övertygade om att intervjupersonerna kunnat uttrycka sin mening och beskriva sina erfarenheter fritt.

5.1.3 Bearbetning av materialet

De inspelade samtalen (podcastavsnitten) delades upp mellan oss vilket innebar att vi båda lyssnade enskilt på fyra samtal var och uppdelningen gjordes så att båda fick två män och två kvinnor. Paulina lyssnade på de avsnitt där Jonathan, Emelie, Filip och Anna delade med sig av sina erfarenheter och Maria lyssnade på avsnitten där Lena, Patrik, Anders och Malin berättade om sina erfarenheter. Lyssningen av samtalen skedde med syfte att fånga upp den information som kunde ge svar på denna studies frågeställningar. Under lyssningen av varje samtal gjordes anteckningar och efter att alla samtal hade lyssnats på sammanfattade uppsatsförfattarna enskilt de anteckningar som gjorts. Under arbetet med sammanfattningen fanns det ett behov av att gå tillbaka till de inspelade samtalen för att komplettera tidigare anteckningar och förtydliga vissa citat. När sammanfattningen av samtalen hade genomförts skedde en gemensam resultatgenomgång och analys av den information som framkommit i materialet.

5.2 Analyismetod

I denna studie kommer en hermeneutisk analysmetod att användas för att belysa studiedeltagarnas egna upplevelser av medberoende.

5.2.1 Hermeneutik

Hermeneutiken kan användas när forskare ämna förstå, tolka och förmedla ett specifikt fenomen. Forskare som syftar till att studera ett fenomen utifrån studiedeltagarnas egna erfarenheter kan lämpligen använda sig av den hermeneutiska metoden. Det är även viktigt inom denna metodologi att de som deltar i studien ges stort utrymme att bestämma själva vad

de önskar att förmedla (Westlund 2015:71). Syftet med denna studie är att belysa fenomenet medberoende ur de medberoendes perspektiv. Det datamaterial som används i denna uppsats är åtta förinspelade samtal publicerade på internet och dessa består av de medberoendes egna erfarenheter och upplevelser kring att vara medberoende. I de förinspelade samtalen berättar intervjupersonerna öppet om sina erfarenheter av medberoende och samtalen fokuserar på deras egna upplevelser, därför är den hermeneutiska ansatsen lämplig att använda i denna studie.

Inom hermeneutiken råder inget generellt förlopp för hur forskningsprocessen ska genomföras, enligt Ingrid Westlund kan detta bero på: "... att forskare har olika ingång och förförståelse och utifrån det kan välja olika angreppssätt för att förstå och tolka sitt empiriska material" (Westlund 2015:79-80). Under den hermeneutiska tolkningsprocessen är det nödvändigt att forskaren reflekterar över sina egna uppfattningar och fördomar. Den kunskap som forskaren har tagit del av under forskningsprocessen är även det en del av den aspekt som kan påverka forskarens tolkning av det empiriska materialet (Westlund 2015:80). För att öka möjligheterna till att förstå texten/berättelsen och vad dessa vill förmedla är det lämpligt att inta en inställning som bygger på genuin nyfikenhet. En förutsättning för denna hållning är att den egna förföreställningen är uppmärksam. Under den hermeneutiska forskningsprocessen är det även viktigt att de känslor som framkommer i det empiriska materialet uppmärksammas och tas hänsyn till. Att använda sig av fantasi och lyhördhet gentemot materialet är något som forskare som använder denna metod bör ta ansvar för (Ibid 2015:81).

Inom hermeneutiken finns det olika inriktningar och den som kommer att användas i denna studie är den existentiellt inriktade hermeneutiken. Där finns det en strävan att kunna förstå personen bakom en text eller berättelse. Forskaren behöver använda sig av inlevelse och medkänsla som verktyg för att ha möjlighet att kunna få förståelse för de projekt, drömmar, avsikter eller verklighet en annan individ har (Westlund 2015:72). Denna studie har som syfte att undersöka hur individer som identifierar eller har identifierat sig som medberoende själva beskriver sina erfarenheter och upplevelser om fenomenet och skapa en tydligare förståelse kring detta. Utifrån studiens syfte och datainsamlingsmetod är den existentiellt inriktade hermeneutiken passande att använda i denna studie.

En viktig aspekt är att forskaren reflekterar över sina egna upplevelser och förförståelser av det fenomen som ska undersökas. Dessa har en betydande roll för analys- och tolkningsarbetet av det empiriska materialet. På grund av detta är det nödvändigt att forskaren tydligt redogör för sin förförståelse. (Westerlund 2015:73). Redogörelse för våra egna förförståelser av ämnet medberoende finns att tillgå under en egen rubrik.

Inom hermeneutiken är det viktigt att uppmärksamma vilken kontext berättelser och texter uppkommit i eftersom dessa inte existerar i ett vakuum. Varje text eller berättelse har skapats i ett specifikt sammanhang och i en särskild miljö och det är viktigt att beakta deras betydelse för textens eller berättelsens innehåll (Westerlund 2015:75). Eftersom denna studies empiriska material består av redan inspelade samtal som publicerats på internet kan inte uppsatsförfattarna på något sätt påverka intervjusituationerna. Uppsatsförfattarna har ingen kunskap om vilken miljö eller vilket sammanhang samtalen har producerats i och vid en intervjusituation sker interaktion mellan den som blir intervjuad och den som ställer frågor. Detta är något som inte uppstår när det är redan förinspelade samtal som ska tolkas. Avsaknaden av detta leder till att fokus hamnar på individernas berättelser och inte hur de interagerar i intervjusituationen.

För att skapa ordning i det empiriska materialet krävs det att en reduktion av datamaterialet görs, så kallad kodning. Kodning är det första steget i att närma sig empirins kärna och sker genom att forskaren urskiljer det övergripande budskapet och de centrala begreppen i materialet, utifrån dessa skapas kategorier. När kategorierna skapats bör forskaren reflektera över vad de har för relation till varandra och vilka mönster som går att urskilja i dessa, vilket är tematisering av materialet. Tematiseringen är en viktig del i analysarbetet och det är här mönster och kopplingar som är betydelsefulla uppmärksammas. Syftet med tematiseringen är att forskaren ska kunna redogöra för de teman i materialet som kan tydliggöra och ge en djupare förståelse av det studerade fenomenet (Lindgren 2014:37, 40).

I denna studie skedde en kodning av det empiriska materialet och utifrån de återkommande mönster som kan skönjas i empirin skapades teman. De teman som går att urskilja i det empiriska materialet är: Rollidentifiering, rollidentifiering och genus, negativa effekter, eget missbruk och medberoende i vuxen ålder.

5.2.2 Abduktiv ansats

I denna uppsats kommer abduktiv ansats att användas, vilket är en kombination av induktiv och deduktiv ansats (Trost 2010:37). Abduktion innebär att komma fram till vilka bakomliggande orsaker som kan finnas till ett specifikt utfall. Abduktion innebär inte slutledningar som är rent logiska utan snarare slutledningar som är en typ av tankeskapelser som gör våra observationer förståeliga och ger dessa en kontext (Sohlberg & Sohlberg 2014:144-145). Abduktion innebär att forskare skapar en förklaringsmodell för att kunna beskriva en mängd information eller enskilda observationer på ett mer lämpligt sätt än andra förklaringsmodeller. De slutledningar som abduktion resulterar i är tillfälliga och föränderliga om ny information tillförs eller bättre förklaringsmodeller appliceras på det befintliga materialet. I ett abduktivt arbetssätt sker en växelverkan mellan teori och empiri. Forskare genomför även tolkningar och jämföranden med målet att finna strukturer och de förklaringar som är mest rimliga. De forskare som använder sig av abduktion bör dels inta ett förhållningssätt som präglas av öppenhet och lyhördhet gentemot det empiriska materialet och även vara medveten om de teoretiska föreställningar som förekommer (Fejes & Thornberg 2015:27). Den abduktiva slutledningen påverkas av forskarens förkunskaper, övertygelser och förmåga att förhålla sig lyhörd och öppen till sitt empiriska material (Kelle 1995, se Fejes & Thornberg 2015:27-28).

När studiens empiriska material analyserades skedde detta med lyhördhet inför den information som framkom. De teorier som använts i denna studie valdes ut efter att datamaterialet hade samlats in och på grund av detta präglas studiens analysdel av ett öppet och lyhört förhållningssätt. Det empiriska materialet analyserades med hjälp av de utvalda teorierna och den tidigare forskningen, dock har fokus riktats mot den information som kan besvara studiens syfte och frågeställningar. Studiens inledande arbetsprocess har präglats av ett induktivt förhållningssätt där det empiriska materialet har varit i fokus och den analytiska delen av processen har kännetecknats av en deduktiv ansats.

5.3 Förförståelse

En av oss har tidigare skrivit uppsats (B-nivå) i ämnet medberoende och det empiriska materialet i den tidigare uppsatsen bestod precis som denna studie av självbiografiska berättelser i form av ett flertal podcastavsnitt. Trots att den tidigare studien hade ett annat syfte och frågeställning kan analysen eventuellt påverkas av att de båda studiernas

datainsamlingsprocess är liknande. De berättelser som analyserades i den tidigare uppsatsen kan omedvetet påverka analysen av denna studies empiriska material eftersom berättelserna liknar varandra på många sätt.

Ingen av oss har erfarenhet av att växa upp i miljöer präglade av missbruk eller psykisk ohälsa och har därför begränsad kunskap om detta. Vi har båda ett flertal personer i vår närhet som utvecklat ett medberoende och vid en diskussion om dessa personer framkommer det att de är kvinnor. Därför är det viktigt att vi under analysarbetet hela tiden har en medvetenhet om våra erfarenheter och fokuserar på det empiriska materialet.

5.4 Validitet/Trovärdighet

Begreppet validitet anger hur väl studien undersöker det fenomen forskaren ämnat att studera (Trost 2010:133; Thornberg & Fejes 2015:258; Sohlberg & Sohlberg 2013:133). Denna studie kan anses ha problem med validiteten, eftersom det datamaterial som valts ut för studien har gjorts utifrån studiens syfte och frågeställningar. Podcasten Medberoendepodden har som syfte att sprida kunskap och förståelse kring fenomenet medberoende och samspelar inte med denna studies syfte och frågeställningar. På grund av detta kan den information som framkommer i datamaterialet ge svar på helt andra frågor och detta skulle kunna påverka denna studies validitet. Urvalet av podcastavsnitt grundade sig på denna studies tidsram och på grund av detta kan relevant information ha förbigåtts, eftersom det utöver de utvalda podcastavsnitten fanns ett flertal andra avsnitt som även de skulle kunna ha använts i denna studie.

Begrepp som tillförlitlighet, noggrannhet och trovärdighet är anpassade till kvalitativ forskning. De här begreppen beskriver hur systematiskt och noggrant forskningsförloppet har utövats kopplat till studiens datainsamling och analys. Trovärdigheten och tillförlitligheten i studiens resultat har därför en koppling till hur forskningsprocessen fortlöpt (Thornberg & Fejes 2015:259). För att trovärdigheten ska anses vara hög är det viktigt med transparens, vilket innebär att studien präglas av genomskinlighet. För att uppnå detta är det viktigt att på ett tydligt sätt redogöra för forskningsprocessen och ge läsaren möjlighet att ta del av de resonemang och tankar som ligger bakom studiens val av metod (Svensson & Ahrne 2011:27; Sohlberg & Sohlberg 2013:20). För att skapa en hög trovärdighet till denna studie har

ambitionen hela tiden varit att tydligt redogöra för de olika stegen i forskningsprocessen och på så sätt skapa en transparens samt en förståelse för den utvalda metoden och datainsamlingen.

En annan viktig aspekt för att trovärdigheten ska anses vara hög är att förhålla sig neutralt till det insamlade datamaterialet. Enligt Trost (2010) kan detta vara svårt när datamaterialet består av kvalitativa intervjuer, eftersom det är omöjligt att förhålla sig helt opartisk vid en intervjusituation. Det är dock viktigt att inte föra över sina egna åsikter och uppfattningar eftersom det är den intervjuades egna upplevelser och berättelser som ska stå i fokus (Trost 2010:134). I denna studie består datamaterialet av åtta förinspelade samtal, podcastavsnitt. Eftersom podcastavsnitten är ett redan förinspelat material tillgängligt på internet finns det en mindre risk att uppsatsförfattarna påverkat datamaterialet. Exempelvis kan detta hända vid intervjuer där påverkan alltid sker (Johannessen & Tufte 2003:98) och någon som däremot kan ha påverkat innehållet i podcastavsnitten är den person som utförde intervjuerna. Det finns även en risk att den tolkning som görs av materialet kan färgas av uppsatsförfattarnas åsikter, intressen, tidigare kunskaper och erfarenheter.

5.5 Etiska överväganden

Generellt ska personer som ingår i vetenskapliga studier informeras och ge sitt samtycke till att medverka i studien. Mycket av den information som finns tillgänglig på internet är av känslig karaktär och personerna delar med sig av sina liv på ett personligt sätt via hemsidor som inte kräver medlemskap eller är lösenordskyddade och materialet är fritt att förfoga över i likhet med till exempel artiklar publicerade i dagspressen. Ur ett annat perspektiv menas att detta sätt att förhålla sig till det material som publiceras på internet inte följer de etiska principer som råder inom vetenskapliga studier. Vidare är det relevant att ständigt vara medveten om etiska aspekter även när det gäller det material som finns på internet. Det råder ingen generellt utarbetad praxis kring det etiska förhållningssätt som bör råda när forskning bedrivs på internet och därför är det forskaren som i slutändan själv bestämmer vilket etiskt ställningstagande som ska göras (Lindgren 2014:31-32).

Inom all forskning är det viktigt att ta hänsyn till etiska aspekter för att kunna garantera studiens deltagare anonymitet och självbestämmande (Trost 2010:123; Vetenskapsrådet

2011:68-69). När forskare genomför studier som baserar sig på intervjuer är det relevant med samtycke från respondenterna (Troost 2010:124; Thornberg & Fejes 2015:268). Det empiriska materialet till denna studie är intervjuer genomförda i syfte att dessa ska publiceras på internet som ljudfiler, dessa ljudfiler kan sedan allmänheten ta del av genom podcasten Medberoendepodden. Personerna som blir intervjuade har gett sitt samtycke till att bli intervjuade och har samtyckt till att materialet publiceras offentligt, dock har de inte gett sitt samtycke till att medverka i vetenskapliga studier och därför har vi av etiska skäl valt att anonymisera intervjupersonerna och de faktorer som gör att dessa kan identifieras. Vid analys- och tolkningsprocessen är det viktigt att endast de uppgifter som är relevanta belyses och att en avidentifiering av intervjupersonerna sker. Däremot kan det anses olämpligt att fingera de uppgifter som framkommer under intervjuerna eftersom fingerade uppgifter kan stämma överens med andra personers livsberättelser (Troost 2010:127-128). Det enda som kommer att fingeras i denna studie är respondenternas namn, dock kommer könsidentiteterna att kvarstå eftersom det är en betydande del av denna studies syfte och för att kunna besvara studiens frågeställningar.

I kvalitativa studier där det empiriska materialet är intervjuer är det relevant att ha med citat från respondenterna (Troost 2010:129). I de citat som finns med i denna studie har vi valt att ta bort karaktäristiska språkbruk som skulle kunna göra identifiering av respondenterna möjlig.

6. Resultat

Nedan kommer de resultat som framkommer i studien att redogöras för. Alla personer som ingår i denna studie är över 18 år, dock kommer inte exakt ålder att redogöras för. Dels för att information om vissa respondenters ålder inte framkommer och dels för att upprätthålla anonymiseringen.

6.1 Jonathan

Jonathan hade två föräldrar som båda led av missbruksproblematik. Föräldrarna var frånvarande och det fanns en avsaknad av regler inom familjen: "Det var stökigt, mamma var ledsen, frånvarande och det var kaotiskt." Han var tvungen att vara högljudd för att få den

uppmärksamhet och kärlek som han så gärna ville ha. På grund av avsaknaden av bekräftelse hemifrån sökte Jonathan bekräftelse utanför hemmets väggar. Han berättar själv:” Och jag ville gärna att pappa skulle vara närvarande men han var aldrig det och för mig blev det ännu viktigare att få bekräftelse från andra håll eftersom det var svårt att få det av pappa och mamma, så jag sökte mig åt andra håll och blev klassens clown.” Under skolgången tog Jonathan snabbt rollen som klassens clown och berättar att han kände en stor tomhet inom sig: “Ville synas, höras och få vara med någonstans.”

Då Jonathan blev vuxen fick han ett erbjudande om att vara med i en tv-produktion, vilket innebar att han under kort tid blev väldigt känd. Han menar att han valde kändisskapet för att fylla tomrummet han hade inom sig. Under den här perioden var Jonathan den som var mest vild och festade hårdast och tiden efter att tv-produktionen var över fortsatte han leva ett mycket destruktivt liv. Han utvecklade så småningom ett alkohol- och drogmissbruk samt ett destruktivt användande av sex. Under tiden som Jonathan själv var alkohol- och drogmissbrukare var pappan mer hård mot honom, medan mamman var mera mjuk och förstående. Han berättar själv: “Mamma har alltid funnits där när jag har kommit trasig och avtänd och sen har jag åkt till mamma och sovit av mig medan pappa har stängt mig ute. Han har varit hård medan hon har varit öppen så de har bråkat mycket om det.”

Jonathan menar att han har hanterat tomrummet inom sig på tre olika sätt: “Första delen var jag besatt av att fylla det här tomrummet med bekräftelse och skratt. Mittendelen fyllde jag med alkohol och sex och sen kom den här delen med drogerna.”

Jonathan träffade senare en kvinna som även hon hade ett alkoholmissbruk, men han valde att lämna henne: “ ... hon dricker fortfarande och lever kvar i det där...”

6.2 Emelie

Emelie beskriver sin uppväxt som trygg med föräldrar som alltid funnits där och varit närvarande. När Emelie var tonåring skapades en distans till sin pappa eftersom han börjat missbruka alkohol. Samtidigt var hennes relation med mamman inte okomplicerad och Emelie kom nära sin styvpappa som också hade en del problem med alkohol.

Emelie hade en äldre bror som har varit hennes bästa vän genom hela livet. Hon har alltid varit väldigt lojal mot sin bror och han har alltid ställt upp för Emelie: “Jag är väldigt svag för min bror.”

Under sin skolgång var Emelie ett barn som presterade och hennes prestationsångest präglade i stort sett allt hon gjorde: “I skolan har jag alltid varit den som presterar, framförallt i pappas ögon. Jag har varit den som kan bli något och jag har ända sen jag började skolan haft prestationsångest vilket har präglat allt.”

Hemma var Emelie ofta väldigt dramatisk. Hon menar att hon sökte uppmärksamhet och då speciellt i pappans hem eftersom hon kände sig åsidosatt på grund av pappans nya partner. Bland sina vänner var Emelie ganska negativ och bitter: “Jag har varit en blandning men jag skulle väl nog beskriva mig själv som bitter. Jag sa nej till det mesta, var inte så pratglad, på fester var jag den som lämnade först.”

Hon ville sällan öppna sig om saker och gick ofta hem tidigt om kvällarna för att kunna städa upp efter sin bror för att dölja hans drogmissbruk. Då Emelie var ensam kände hon tomhet och att hon ville komma bort från allting. Hon menar själv att hon tittat mycket tv-serier för att kunna:

Fly till en annan värld. Serier jag tyckte det var så fantastiskt för det finns ju så mycket serier för det första och sen så finns det ju serier med många säsonger och många avsnitt och då blir det lätt att måla upp en värld att fly in i. Det blir lätt att lämna det som egentligen är och det var det jag ville, jag ville bara bort.

När Emelie tänker tillbaka på denna tid minns hon att hon ofta kände skam över sin brors missbruk, men att hon höll mycket inom sig. Under broderns narkotikamissbruk började Emelies skolgång gå dåligt och hon hade svårt att kunna koncentrera sig för att plugga. Tidigare hade Emelie sjungit samt skrivit dikter vilket hon slutade med i samband med broderns narkotikamissbruk. Även att umgås med vänner såg hon inte längre något nöje i. Hon berättade inte för någon att hennes bror missbrukade droger och med tiden som broderns missbruk eskalerade blev Emelie en slags detektiv som letade bevis på att hennes bror knarkat. Hon menar att hon har spenderat en stor del av sitt liv åt att vara: “världens bästa syster” till sin bror och trodde blint på hans lögnen om att de droger han höll på med i

början av sitt missbruk inte var så farliga: ”Jag ville inte svika honom, jag ville vara lojal. Allt mitt kretsade kring honom. Han var min värld.”

6.3 Filip

Filip är uppväxt med en mamma som led av bipolär sjukdom och under hans uppväxt fanns det perioder då han fick ta hand om sig själv. När Filip växte upp fanns inte hans pappa närvarande eftersom han enligt mamman valde bort familjen. Mamman träffade senare en ny man som utsatte Filip för en psykiskt verbal misshandel. Tillsammans med den nya mannen fick Filips mamma flera barn, de skildes senare och en vårdnadstvist uppstod vilket gjorde att hon förlorade vårdnaden om Filips syskon. Dock fick Filip aldrig någon förklaring till varför hans syskon försvann och under samma tidsperiod fick Filip en kontaktfamilj.

Filip berättar själv att han tog på sig mammans känslor och hade en viss beundran för henne eftersom hon haft ett tufft liv. Filip var mer orolig för sin mamma än för sig själv och var mest arg. Han gjorde en del ärenden åt sin mamma som att ta hand om hemmet och köpa hem mat. Filip menar att hans mamma alltid fanns där fysiskt men inte hade möjlighet att finnas där känslomässigt.

När Filip berättar om sin barndom minns han starka känslor av ilska och frustration:

Jag slog sönder mycket i mitt barndomsrum... Då var jag väldigt arg inombords. Utagerade med att göra saker som andra inte gjorde genom att spela clown, höras, skrika och ha sönder saker. Det var då det började komma ut på ett okontrollerat sätt som jag egentligen inte ville bete mig. Det var nog mest att jag alltid har haft svårt att formulera vad jag känner och varit frustrerad över det mycket.

Filip lärde sig småningom läsa helt själv och göra sina läxor utan hjälp av mamman. Filip berättar att han under tonåren var mycket nervös när han umgicks i större umgängen. Han menar att han antingen tagit på sig clownrollen eller isolerat sig: “För det har varit den röda tråden, det har jag aldrig riktigt tänkt på innan. Jag har haft den där ilskan inom mig som har kommit ut på helt fel sätt till slut för att jag har tryckt ner och sen kommer det ut i

samband med alkohol men även varit att jag alltid ska vara värst med att göra saker som är extrema.”

Filip fick också ofta skulden för olika saker han inte hade gjort vilket han upplevde som orättvist. Under tonåren började Filip dricka väldigt mycket alkohol och gjorde extremt destruktiva saker som kunde ha kostat honom livet. Dock gav det destruktiva agerandet honom samtidigt bekräftelse. Filip kom under samma tid i kontakt med narkotika och menar att med hjälp av narkotikan i kombination med alkohol kunde han få kontroll över sitt liv: “Jag kunde slappna av och vara trygg.”

Under denna tid började Filip festa ute på nattklubbar varje helg och kombinerade alkohol och droger för att uppnå en slags balans. Han menar att han tog på sig rollen som den tuffa killen istället för att ta på sig rädlorna och vara en tänkande människa som var den person han egentligen önskade att vara. Så småningom började Filip missbruka alkohol och narkotika även på vardagar och hade svårigheter med att sköta sitt jobb. Han uttrycker själv hur han tänkte under den tiden: “Det var inte drogerna eller mig det var fel på, det var alla andra.”

Filip började även umgås med kriminella och hade inte modet att stå emot att slåss, göra brott och göra illa andra människor samt sig själv. Filip blev tillsammans med en kvinna som även hon hade missbruksproblem och när Filip själv blev nykter försökte han övertyga henne om att också bli detta. Han berättar att han gjorde i princip allting för att hon skulle lyckas med detta: “Det blev min uppgift att rädda henne. Jag var jättesjuk och såg inte att hon inte ville ha den hjälpen.” Filip menar själv att han alltid har sökt sig till dysfunktionella tjejer: “Jag drogs till henne för att fylla mitt eget tomrum.”

6.4 Anna

Anna är uppvuxen i en familj där alkohol hade stor plats och där nykterister var något familjen såg ner på. Hon lärde sig tidigt under uppväxten att alkohol kunde lösa det mesta: “Allt från att fira till att fixa ont i halsen till att döva vad det nu var som behövde dövas till att fly. Väldigt effektivt och tyvärr blev det ett tidigt inslag i mitt liv.”

Annas alkoholdebut skedde tidigt:

Jag gillade effekten. Jag var blyg och hade dåligt självförtroende, dålig självkänsla och alkoholen gjorde mig stark. Jag kan se att när jag har tittat tillbaka när jag har jobbat med mig själv så ser jag tydligt att jag tidigt hade en fixering vid alkohol, även om det tog lång tid innan jag utvecklade min alkoholism.

Anna menar att hennes grundproblematik inte baserade sig på alkoholen utan snarare på hennes medberoende som hon växte upp med: "Jag anpassade mig till alla andra och till slut så försvann jag. Och det tomma hålet som jag försökte och fylla med andra människor det fyllde jag så småningom med alkohol." Anna blev som vuxen själv alkoholist vilket hon länge förnekade. Hon var under denna tid tillsammans med en man som också var alkoholmissbrukare och berättar att: "Det här gömde jag mig bakom länge för han var den som hade problem, jag hade inte problem för jag drack bara lite vin."

Anna är idag nykter och har tagit itu med och bearbetat sitt medberoende som har varit orsaken till det hål Anna har inom sig som hon ständigt har försökt fylla: "Att fylla mitt tidigare tomma svarta hål med bra saker, med mig själv, livsglädje, livslust och aptit på livet vilket kräver ett dagligt underhåll."

6.5 Lena

Lena växte upp med sin mamma, pappa och äldre syster. Hon anser sig själv vara den duktiga flickan. Hon berättar att hon hade en nära relation till sin mamma och kände att hon ofta fick lugna sin mamma. Lenas syster gjorde mycket revolt och var arg, mamman var ofta arg på systemen och de var i dessa lägen Lena fick lugna sin mamma. Lena beskriver sig själv som en enstöring och att hon ville inte ta hem kompisar. Familjen hade ekonomiska problem på grund av pappans spelmissbruk och Lena minns tidigt att det var något hon inte riktigt förstod och hade en känsla av att hon inte hörde hemma i familjen. Det var ingen som pratade om de problem som fanns i familjen, det var något som var fult och jobbigt och allt skulle bli bättre imorgon. Hennes sätt att fly var att ofta titta på tv-serier.

Lenas pappa försvann och var ibland borta i tre-fyra dagar och när han kom tillbaka blev det alltid kaos. Plötsligt kunde bilen vara borta och då sa pappan att den var stulen fast den i

själva verket var såld eftersom han behövde pengar till att betala sina skulder. Pappan hade även ett sexmissbruk, som visade sig i att han hade ett behov av att förföra de kvinnor han träffade. Lena beskriver detta som: "Ett fruktansvärt drag som jag kan bli arg på än idag när jag förstått vad det har gjort med mig." Högt och ljudligt gick han omkring och sa att alla kvinnor är horor, ni också. Med "ni också" menade pappan sina egna döttrar och han menade även att för att göra en man nöjd var kvinnor tvungna att bete sig som horor i sängen. Lena gjorde allt för att motbevisa pappans hypotes och menade att hon då trodde att hans beteende inte hade påverkat henne. För att motbevisa pappan tog hon bort all sin kvinnlighet och det blev väldigt viktigt för henne att uppträda på ett korrekt och ordentligt sätt. Pappan gav ingen kärlek överhuvudtaget och Lena blev den som tog den omhändertagande rollen och hon menar att hon än idag har svårt att be om hjälp: "Jag är dålig på ett be om hjälp." Hon menar att det är någonting som hon jobbar hårt med och att hon även har svårt med trygghet. Lena har svårt för människor som är arga och visar sin ilska, den energin tycker hon inte om. Vidare menar hon att hon har svårt för konflikter och aldrig har gillat män som höjer rösten. Som ung träffade Lena en man som hon hade ett långvarigt förhållande med och menar att hon nog har skuld i att relationen inte höll: "Jag har svårt att stå för det jag tycker och tänker."

Lena menar att barndomen har haft stor betydelse på hennes beteende som vuxen: "Om man har duperat allt med lögnen som barn. Då har man med sig det i en vuxen relation." Hon distanserade sig och menar att det är bättre att vara den som lämnar än den som blir lämnad. I och med att Lena inte sett en enda man ta ansvar under sin uppväxt har hon lärt sig att klara sig själv. Trots detta har hon svårigheter med att ta plats både privat och professionellt och menar att hon lider av prestationsångest. Lena kan alltid göra saker och ting lite bättre och detta blir som en form av självbestraffning och hon kopplar ihop detta med att hon saknar självkänsla. Detta har även speglat sig när hon har ingått relationer med män och hon menar att hon valt män i linje med att inte vara värd något: "Är det någon som vill ha mig?"

Lena beskriver även att hon är konflikträdd och har svårt för att konfrontera människor vilket bottnar sig i att hennes pappa inte ville och tyckte att det var jobbigt att lyssna när hon ville prata. Idag har Lena svårt att förstå hur hon skulle kunna ha en långvarig, lycklig relation och vet inte hur det skulle fungera eftersom hon fortfarande har problem med tillit, skuld och skam.

6.6 Patrik

Patrik växte upp med mamma, pappa och en yngre lillebror. Patriks föräldrar skiljde sig när Patrik var liten och han berättar att han inte träffade pappan så ofta efter skilsmässan och att pappan även hade ett alkoholmissbruk: "Han var ganska gravt alkoholiserad och hade drogmissbruk också men det var alkoholen som var det största och jag har alltid vetat om det för min mamma sa det till mig tidigt att han drack och det är hemskt och det är fel." Vidare berättar Patrik att mamman själv i princip var nykterist och nog berättade lite för mycket om pappas missbruk till honom och att han även skämdes för sin pappas missbruk. Patrik var väldigt noga med att inte berätta om pappans missbruk för sina kompisar och istället ljög han för dem och kunde säga: "Det var mysigt hemma hos pappa och så hade jag inte ens varit hos pappa." Patriks pappa tog inte sitt ansvar då han träffade sin son vilket gjorde att Patriks mamma blev arg och detta gjorde att Patrik blev orolig för att han inte skulle få träffa sin pappa igen.

Patrik beskriver att han alltid har haft ett stort bekräftelsebehov ända sedan han var liten. Han menar vidare att han har spelat många roller genom livet: "Att man kan landa och se tillbaka på hur man har varit och alla roller man har haft." Patrik var den som hjälpte till hemma och var den snälla, medan hans bror var den jobbiga och bråkiga. Patrik menar att den roll han tog hemma var på grund av hänsyn till sin mamma: "Hon klarar inte av två som är jobbiga hemma då måste jag vara den där andra."

I skolan däremot beskriver Patrik att han var väldigt jobbig dels för att han alltid har pratat mycket och varit väldigt verbal. Han menar att han har förmågan att uttrycka sig men samtidigt kan Patrik känna att det ibland har gått till överdrift. Patrik hade ingen bra relation till sin lillebror under tonåren mycket på grund av att de hade så olika intressen. Under tonåren debuterade Patrik som artist inom nöjesvärlden och detta innebar att han även tog rollen som den glada, spralliga, gränslösa partykillen. Jobbet som artist innebar bekräftelse och Patrik var nöjd med att var lite känd. Han själv säger att de roller som har fått mest bekräftelse genom åren är scenpersonligheten och: "Den glada, spralliga som gjorde farliga saker egentligen, men som folk såg som fri, härlig och knäpp."

Patriks pappa var en elak, otålig och oberäknelig människa som under korta stunder kunde bli kärleksfull mot sin son. Detta såg Patrik som någonting konstigt och fejkat och det hade ingen

betydelse för honom: "Eftersom jag inte var van vid den typen av uppmärksamhet från honom."

Patrik berättar även om det stora ansvar som hans mamma lade på honom: "Hon gjorde nog mig lite grann till sin lilla man, jag visste för mycket om problem, jag visste till exempel att vi vissa månader var fattiga." När Patrik var elva år åkte han och mamman utomlands där han fick ansvaret att vara den som kommunicerade med alla: "Då litade min mamma blint på att det var jag som skulle prata och översätta. Om inte du frågar så kommer vi inte dit. Det var sjukt egentligen att det skulle vara mitt ansvar."

Patrik experimenterade i ung ålder mycket med sitt utseende vilket ledde till att han under mellanstadiet blev mobbad för sitt utseende och då försökte han att anpassa sig till något som var mer acceptabelt, vilket inte alltid gick så bra. Han sökte reaktioner i mycket han gjorde och det inte spelade någon roll om det var en bra eller dålig reaktion. När han var liten klädde han ofta ut sig till sin idol och brukade göra en sketch när mamman hade vänner hemma.

Patrik flyttade under mitten av sin tonårstid hemifrån för att studera. Under denna tid utvecklade han ätstörningar och berättar att: "Jag kom på att jag kunde styra mitt utseende genom att inte äta." Detta var en period när Patrik umgicks med äldre människor och det var även då han kom i kontakt med droger för första gången. Patrik blev under denna tid tillsammans med sin första pojkvän och menar att anledningen till att de blev tillsammans var: "Jag gillade honom för att han gillade mig." Patrik kom tidigt in i klubbkulturen genom jobbet som artist med allt vad det innebar- alkohol, droger och sex: "Det finns mycket farliga situationer man kan sätta sig i och jag har nog satt mig i alla. Då var det ytterligare en knäpp, rolig grej." Vänner och omgivning reagerade och detta gav honom bekräftelse, men han valde att inte berätta om de mest extrema situationerna han utsatt sig för, de som gått lite för långt. Patrik menar att han mår bra på ett sätt, men ändå inte. Han hade under den här tiden utvecklat anorexi och menar att det var ett rop på hjälp och att han ville ha uppmärksamhet. Patrik sökte hjälp hos en psykolog för sin ätstörning vilket hans mamma inte visste om, men egentligen ville han att de bakomliggande orsakerna skulle blottas: "Då hade jag börjat förstå att det var konstigt att jag aldrig var glad."

Han var ledsen i sin ensamhet, eftersom det inte passade ihop med den bild han byggt upp av sig själv. Patrik hade även börjat skära sig och då på platser på kroppen där det inte skulle

synas: "Det är mycket lättare att koncentrera sig på något som är fysiskt. Har jag ont på magen eller låret istället så kan jag alltid fokusera på det." Det var inte förens många år senare som Patrik förstod varför han gjorde så. Han kopplade aldrig ihop det med saker som mamman eller pappan sagt eller gjort. Det fanns en oro och rädsla inom honom att han kanske var som sin pappa: "Speciellt i och med att jag började dricka väldigt ung var det klart att jag tänkte att det var lite väl likt det pappa höll på med, men jag slog bort det. Jag är inte han, jag kan aldrig bli som han."

Patrik åkte senare utomlands och tog lite ströjobb, men levde på det stora hela ett ganska hårt liv. Han berättar att alkohol och droger var någonting som han började använda väldigt ofta. Patrik inledde även en mängd tillfälliga sexuella kontakter som inte alltid var så bra: "Mycket tillfälliga kontakter och mycket fest" Efter tiden utomlands inledde Patrik en relation och flyttade: "För en partners skull och det blev riktigt jobbigt för hen visade sig vara psykopat." Patrik blev misshandlad både fysiskt och psykiskt otroligt mycket under den här tiden. Han förstod att det var fel, men accepterade det ändå och började isolera sig i lägenheten de bodde i tillsammans och kände en stor skam över sin situation.

Patrik flyttade till slut tillbaka till Sverige igen och bestämde sig för att sluta med alkohol och droger och ta igen det han missat när han hoppade av gymnasiet. Istället för alkohol och droger tog han tabletter för att kunna fungera i vardagen. Patrik har alltid haft en nära kontakt med sin mamma och alltid hjälpt henne när hon har behövt det och när mamman blev sjuk var det inte något undantag. Vidare berättar Patrik att han alltid har lämnat allt och åkt till mamman om någonting hänt henne eller om hon har behövt honom. Han har alltid skyddat sin mamma genom att inte berätta allt för henne eftersom som han själv beskriver det: "Hon behövde mig så mycket." Idag har han insett att hans mamma faktiskt har haft en stor del i att han under stora delar av sitt liv mått så dåligt.

Patrik har idag en stadig och stabil relation sedan många år tillbaka, men när han ser tillbaka på alla sina tidigare relationer säger han att alla mer eller mindre har varit destruktiva: "Jag kan nog inte komma på någon sund relation som jag haft och det kan nog gälla många kompisrelationer också." Han beskriver det som att han har varit väldigt manipulativ och dominant mot människor i sin omgivning. Patrik beskriver hur dessa människor efter ett tag inte var spännande längre och hur han då "kastade" bort dem. Han tror att det förmodligen

finns ett flertal personer som han borde be om ursäkt till och menar att hans beteende går att likställa med ett missbruk fast av människor: "Det här att man kan konsumera folk."

6.7 Anders

Anders växte upp med sin mamma, pappa och äldre bror. Hans mamma led av bipolär sjukdom, men fick sin diagnos ganska sent. Anders pappa var väldigt dominant och styrde familjen med sitt humör. Anders berättar vidare att han tidigt lärde sig att läsa av sin pappa och vilket humör han var på:

Min pappa var dominant och han styrde mycket med sitt humör... min mamma försökte väl parera det och göra det bästa för oss. En stark vilja att det skulle vara på ett speciellt sätt, var det inte så, så såg man det snabbt... man kunde läsa honom lätt och som barn lärde jag mig tidigt att tolka hans kroppsspråk.

Anders berättar att relationen mellan mamman och pappan var ganska kärlekslös: "Det fanns en viss typ av närhet, men ändå inte." Föräldrarna var väldigt olika varandra och Anders beskriver det som att de var varandras motsatser. Mamman var den som fick rätta sig efter pappan och Anders upplever det som att det var hon som höll modet uppe i familjen. Anders menar att barndomen har gjort honom lite känslomässigt låst och att han ville skapa ett avstånd till familjen. Ett sätt för Anders att fly var att sova mycket och han sa till sin mamma: "Varför kan man inte få sova hela tiden? Jag var där fast ändå inte." Han tycker idag att det är konstigt att mamman inte tog detta på större allvar och det var inget som det talades om på ett djupare plan. Senare skildes föräldrarna och det var en infekterad skilsmässa vilket gjorde det konstigt för barnen. Anders bodde växelvis hos mamman och pappan och pappan berättade om hur kul det var när han var där och hur trist det var utan honom, vilket Anders upplevde som en enorm press: "Jag gick omkring och hade dåligt samvete när jag inte var där hela tiden."

Efter skilsmässan förändrades mamman och hennes bipolaritet började synas mer och mer. Anders upplevde det som att mammans relation till sin nya man var mycket viktigare än relationen till honom: "Det påverkade tryggheten."

Under tonåren träffade Anders sin första flickvän och berättar att det var något han hade längtat efter länge. Flickvännen hade trassliga hemförhållanden och bodde med en fosterfamilj och Anders menar att det påverkade deras relation: "Man ville ta hand om eller jag ville inte lämna henne i sticket." Nästa relation Anders inledde var med en tjej som var ganska sval och kall och Anders fick inte den kärlek som han längtade efter: "Det var en ständig kamp att få mer kärlek men det fick jag inte. Om jag ger lite till så kanske det snart börjar lossna här."

Relationen tog slut efter några år och det dröjde inte länge tills Anders träffar en ny tjej som blir hans stora kärlek. Han drogs till henne på grund av att: "Hon var sig själv i alla situationer. Så är inte jag alls, jag anpassar mig efter vilken situation jag är i. Hon var den första som såg mig, vi skapade en bubbla, det var vi mot världen." Detta gav honom någon form av trygghet som han hade svårt att skapa själv. Plötsligt en dag upptäcker Anders att flickvännen är väldigt smal på ett onaturligt sätt och han hade hört talas om ätstörningar men när han konfronterade flickvännen förnekade hon att det var ett problem: "Min flickvän var själv övertygad om att det inte var något problem... då köpte jag det." Trots detta var Johan fortfarande orolig och detta började påverka hela relationen som en nedåtgående spiral och slutade med att det var hela relationen: "Det sår ett frö av oro i mig som till slut blev det enda som fanns kvar. Jag kunde inte slappna av överhuvudtaget." Anders frågade sig själv hela tiden vad han kunde göra för att få flickvännen att må bra: "Man börjar förhålla sig väldigt mycket till det. Det blir någonting som läggs på allting du gör till slut, hur du bemöter den andra personen i alla situationer."

Oro, ilska och kontrollbehov blev Anders vardag och hans sätt att fly var att jobba mycket, han hade ett arbete där chefen spelade på hans samvete för att han skulle jobba så mycket som möjligt: "Det bästa sättet att spela mig är genom mitt samvete, få mig att få lite dåligt samvete för saker." Anders började även under denna period att använda alkohol på helgerna som ett sätt att fly sitt maktlösa tillstånd.

För Anders fanns det inget annat val än att försöka hjälpa flickvännen och han hade väldigt svårt att acceptera sjukdomen hon hade drabbats av: "Om vi gör lite till... det kan ju bli så bra." Han levde på hoppet och förhållandet gick väldigt mycket upp och ner. Anders fokus var inte på hur det var utan på hur det kunde bli. Situationen påverkade allting vilket stressade Anders ännu mer: "En intensiv spiral där det inte finns mycket utrymme för någonting annat".

Under denna period förvärrades även mammans bipolaritet: “Det var jobbigt, kan inte någon ta hand om sig själv.”

Anders känner det som att han har svårt att sätta ord på saker och tror att det är någon form av överlevnadsmekanism. Han kom till en punkt där han kände sig helt tom och inte kunde känna någon glädje i någonting: “Det var som att leva i lera, att röra sig i ett konstant motstånd.” Han beskriver det själv som om att de levde på en mikroskopisk nivå där allting kretsade kring flickvännens anorexi: “Jag trodde att jag kunde påverka min flickvän att må bättre.” Detta var ett ansvar Anders hade tagit själv och i efterhand inser han att hans agerande kanske inte var rättvist mot varken honom själv eller flickvännen. Under den här perioden vaknade han ofta upp med skenande tankar om hur han skulle lösa olika saker kopplade till flickvännen och hade ständig ångest: “Och det trodde jag var ett normaltillstånd.”

6.8 Malin

Malin växte upp tillsammans med sin mamma och syster. Hennes mamma har alltid haft problem med alkoholen. Malin hade ingen kontakt med sin pappa eftersom mamman såg till att ingen kontakt mellan dem skulle upprätthållas. Så länge Malins mormor levde var mammans missbruk inte så påtagligt för Malin och hennes syster eftersom hon var den som kom till dem och städade, lagade mat och såg till att flickorna hade rena kläder. När mormodern senare dog var det Malin som fick ta över den roll som mormor hade haft. Hon fick tidigt lära sig att klara sig själv och sin syster eftersom mamman struntade i allt. Mamman misshandlade Malin och hon beskriver det själv som att hon var mammans slagpåse. Malins mamma använde det som var inom räckhåll för att slå Malin, vilket kunde vara kastruller, galgar, stekpannor eller skor. Ofta skedde misshandeln utan förvarning och det kunde utlösas av bagateller. Under tiden som Malins mormor levde var även mamman våldsam mot henne och mormodern varnade Malin för sin egen mamma: “Gör bara som hon säger så blir hon inte arg. Du ska akta dig för din mamma.”

Malin blev under denna tid tyst och tillbakadragen. Malins mamma berättade gärna för Malin att hon ångrat att hon fött henne och hur hemsk, värdelös och äcklig hon tyckte att hon var. Många gånger tvingade mamman Malin att upprepa dessa ord till sig själv i spegeln eller tog

stryptag på Malin och kastade in henne i väggen. Malin berättar att även hennes morfar var alkoholist och misshandlade både hennes mormor och morbror, vilket hennes mamma hade bevittnat som liten. Mamman kunde bli arg för vad som helst och hennes ilska gentemot Malin var explosionsartad och hon var även noga med att poängtera att det var Malins eget fel att detta hände vilket gjorde att Malin ofta tänkte: "Jag förtjänar det, jag är hemsk."

Under de mest brutala tillfällena var misshandeln så grov att hon inte visste om hon skulle överleva. Detta gjorde att Malin stängde av som en överlevnadsstrategi: "Om jag bara ligger still nu kanske hon tror att jag har dött och slutar." Malin berättar om hur hon aldrig kunde koppla av och att hon hela tiden var tvungen att ha koll på hur mammans humör var. Detta ledde till att hon ständigt gick med ont i magen, ångest och ett tryck över bröstet: "Hur ska jag kunna anpassa mig efter hennes humör?" Det var hela tiden en ovisshet eftersom mamman var så oberäknelig och Malin var ständigt tvungen att vara på sin vakt. Malin var öppen med att mamman hade ett alkoholmissbruk och det var ingen hemlighet, alla visste att mamman drack för mycket. Det var misshandeln som hon dolde för omvärlden och det var viktigt att det inte syntes utåt. Malin var den som hade ansvaret för att systemen hade rena kläder och mat. I skolan var hon en glad, positiv och framåt tjej och skolan blev en slags fristad. De blåmärken hon fick i samband med mammans misshandel dolde hon med kläder, men hon tycker att det är konstigt att inte omgivningen reagerade: "Folk har sett det mesta, men har blundat för det. Vissa saker tror jag många såg, men det var aldrig någon som gjorde någonting."

Vidare berättar Malin att det gjordes ett flertal anmälningar mot mamman och att de var på möten med socialkontoret men ingenting hände. Anmälningarna ledde till att mamman bestraffade Malin på olika sätt: "Så det vart bara värre ju mer folk höll på." Malin tycker att det är konstigt att det kommer anmälningar från så många håll och att socialen ändå inte gör någonting.

Vid ett tillfälle misshandlade mamman Malin så grovt att systemen trodde att Malin hade dött: "Jag kommer ihåg att hon grät och det gjorde mig rädd och jag kommer ihåg att jag tänkte att jag inte vill utsätta min syster för det här något mer. Det var konstigt för man tänker aldrig på sig själv." Detta ledde till att systrarna försökte göra en polisanmälan mot mamman. De gick till polisen och berättade allt. Polisen tog inte systrarna på allvar och anmälan lades ner utan

åtgärd. Mamman blev informerad om att systerarna försökt göra en anmälan vilket resulterade i ytterligare misshandel av Malin.

Malin berättar om sina känslor för sin mamma: “Jag har aldrig känt några känslor för min mamma, aldrig känt att jag älskar henne, hatar henne, aldrig känt några känslor överhuvudtaget för henne.”

Malins stora rädsla var att det skulle hända hennes syster någonting: “Hon försökte ta livet av sig så min rädsla har alltid varit mycket kring min syster. Att jag har känt att jag har behövts och funnits där för henne.” Hon beskriver en rädsla över att inte ha kvar systemen i sitt liv och att förlora henne: “Det var den enda personen jag hade som var en trygghet i mitt liv.”

Till slut var det en vuxen person på skolan som såg till att systerarna kom bort från hemmet och hon beskriver det som att: “Vi började om i ett nytt helvete.” Det förekom inget fysiskt våld i det nya hemmet men däremot ett alkoholmissbruk och systerarna fick ofta höra: “Vad är det där för ungar, varför ska de bo här?”

Malin fick flytta vidare till ett nytt hem och i denna familj fanns det också problematik kring alkohol och hon berättar att de sällan var hemma. När familjemedlemmarna var hemma var det jättebra och Malin fick för första gången en familjekänsla. Under de yngre tonåren flyttade Malin runt mycket och hon fick med jämna mellanrum flytta tillbaka hem till sin mamma eftersom socialen inte hade några som helst krav på mamman vad det gällde nykterhet. Under tonåren träffar Malin sin första pojkvän och flyttar hem till hans familj: “Och det var första gången jag fick veta vad en riktig familj var, med kärlek, värme, omtanke, allt. Det var en värme i den här familjen och det var helt fantastiskt.” Pojkvännens familj gjorde saker tillsammans och det var lugnt och skönt, inget tjafs eller bråk. Hon berättar att hon fortfarande har kontakt med sin före detta pojkvän och att hans familj är som hennes familj nu: “De förändrade hela min syn på mitt liv och utan dem och utan han, den där pojkvännen som jag hade då så hade inte jag suttit i den stolen jag sitter idag.”

Malin hade all sin fokus på sin syster och det var väldigt jobbigt för henne när systemen hade sitt destruktiva beteende, men samtidigt var systemen som en form av drivkraft för henne. Malins pojkvän tyckte att hon lade för stort fokus på sin syster och ställde ett ultimatum att hon var tvungen att ta hand om sig själv. Detta ledde till att hon började ta avstånd från sin

syster. Det tog slut mellan Malin och hennes pojkvän och hon inledde en ny relation med en man som var narkoman och alkoholist. Han var öppen med att han använde droger och hon trodde att det var på samma sätt som hon drack alkohol, alltså vid festliga tillfällen. Det visade sig att han tog droger dygnet runt, inte hade något jobb, var otrogen och utsatte Malin för psykisk misshandel. Malin fick höra att allt var hennes fel och hon kände att hon var tillbaka i barndomen igen. Den enda skillnaden var att hennes pojkvän aldrig misshandlade henne fysiskt, men Malin levde i ständig ovisshet:

Var är han nu? Varför svarar han inte i telefonen? Jag anpassade hela min värld efter honom, jag kunde inte leva utan honom. Allt kretsade kring honom. Vad kunde jag göra för att han skulle vara hemma med mig istället för att vara ute med sina kompisar? Vad kunde jag göra för att han skulle sluta knarka? Jag letade hela tiden efter sätt att anpassa mig efter vad han behövde för att han skulle vilja vara med mig. All min fokus från morgon till kväll låg på honom.

Malin var rädd för att pojkvännen skulle lämna henne och hon lät honom till och med sitta hemma och knarka bara för att han skulle vara hemma. Hon berättar att det gjorde henne lycklig, men att det samtidigt var en obehaglig upplevelse. Malin blev senare gravid och ställde då ett ultimatum till sin pojkvän om att han fram tills barnet skulle födas behövde bli drogfri. Pojkvännen misslyckades med detta och Malin berättar att: "Han var beroende av sitt kokain och jag var beroende av honom." Till slut kände Malin att hon för sitt barns skull var tvungen att ta sig ur hela situationen och gjorde slut med pojkvännen. Han flyttade och bestämde sig för att bli drogfri, men misslyckades. Malin klippte då all kontakt med honom och ger en förklaring till varför hon tror att hon drogs till denna kille: "Är du uppvuxen i kaos, ja då söker du dig till kaos."

Malin genomgick en 12-stegsbehandling men misslyckades till en början med denna då hon inte gick den för sin egen skull utan för att få verktyg till att kunna kontrollera sitt barns pappa.

7. Analys

I detta avsnitt kommer studiens empiriska material att analyseras utifrån de utvalda teorierna och den tidigare forskningen.

7.1 Rollidentifiering

Vid analys av det empiriska materialet framkommer det att alla personer som ingår i studien anammat minst en av de tidigare nämnda rollerna, "tapetblomma", "hjärte", "clown" eller "syndabock" under barndomen för att ha möjlighet att hantera sin livssituation. Detta resultat går att relatera till den tidigare forskningen som visar att barn till alkoholister identifierar sig med dessa roller som en form av känslomässig överlevnadsstrategi (Alford 1998). Flera av de personer som ingår i denna studie antog även mer än en roll. Lars Söderling menar att detta är vanligt förekommande och att rollfördelningen är kontextberoende (Söderling 2002). De roller som är återkommande och kan ses hos flera av respondenterna är rollen som "tapetblomma" eller "hjärte".

7.1.1 "Tapetblomma"

Den tidigare forskningen gällande kön och rollidentifiering visar att kvinnor i högre grad identifierar sig med rollen som "tapetblomma" och resultatet i denna studie antyder även detta (Veronie & Fruehstorfer 2001). Studiens kvinnliga deltagare identifierade sig med denna roll och det gemensamma mönster som går att urskilja hos dessa är att de på olika sätt isolerade sig från sin omgivning. Emelie och Lena distanserade sig genom att fly in i en värld av tv-serier, Anna och Malin blev båda tystlåtna och tillbakadragna. Anders och Filip uppvisade de reaktionsmönster som utmärker rollen som "tapetblomma". Denna roll innebär ofta att individen isolerar sig på olika sätt, stänger in sina känslor och anpassar stora delar av sitt liv utefter andra människor (Hindberg 1999; Veronie & Fruehstorfer 2001; Myrbäck 1998; Alford 1998). Anders och Filip berättade att de hade svårigheter att uttrycka sina känslor. Filip skapade även distans till sin omgivning genom att stundtals undvika sociala sammanhang och Anders isolerade sig genom att uttrycka en vilja att sova hela tiden. Anders och Filip identifierade sig med rollen som "tapetblomma", vilket enligt Veronie & Fruehstorfer (2001) är en typiskt kvinnlig roll (Veronie & Fruehstorfer 2001). Den rollidentifiering Anders och Filip upplevde sig ha anammat antyder att denna roll även kan innehas av män.

7.1.2 "Hjälte"

Att identifiera sig med rollen som "hjälte" var återkommande i materialet och av de som ingår i studien var det flera som antog de karaktäristiska drag som kännetecknar denna roll. Rollen som "hjälte" innebär att individen tar ett överdrivet ansvar för antingen sig själv, en närstående eller hemmet. Forskning har visat att individer som lever nära en person som missbrukar alkohol tenderar att utveckla ett överdrivet omsorgsgivande gentemot missbrukaren men även andra närstående (Jiang et al 2015). Denna studie illustrerar att det inte endast är ett missbruk hos föräldern som kan göra att en individ utvecklar ett överdrivet omsorgstagande, även barn till föräldrar med psykisk ohälsa kan uppvisa detta beteende. Det mönster som går att urskilja i det empiriska materialet är att under barndomen ta ett alltför stort ansvar för en familjemedlem. Emelie och Malin tog på sig ansvaret för sina respektive syskon. Emelie tog ett stort ansvar för sin bror genom att försöka dölja hans missbruk och Malin var den som tog allt ansvar för sin och systemens grundläggande behov. Emelie och Malin tog på sig ansvaret för sina respektive syskon eftersom att deras föräldrar på olika sätt var frånvarande i sin föräldraroll. Enligt Söderling är detta ett vanligt sätt att hantera det tomrum som uppstår när en familjemedlem på något sätt är frånvarande (Söderling 2002).

Lena och Patrik var de som tog ansvar för sina mödrar. Lena kände att hon var den som skulle vara ett stöd för mamman och Patrik hade en mamma som lade väldigt mycket ansvar på sin son, vilket han accepterade. Detta skulle kunna ses som ett sätt att försöka skapa balans i familjen (Lundsbye et. al, 1990). Anders hade under tonåren ett stort behov av att ta hand om sin flickvän vilket medförde tankar om att flickvännen inte skulle klara sig utan honom. Filip fick ansvara för sig själv, men tog även ett visst ansvar för hemmet. Enligt Barbro Hindberg (1999) och Staffan Myrbäck (1998) är stort ansvarstagande ett drag som ofta förekommer i rollen som "hjälte" (Hindberg 1999, s. 100; Myrbäck 1998, s. 134). Att känna prestationsångest, ha höga krav på sig själv och känna ett behov av att kontrollera sin omgivning är även ett återkommande drag i "hjalterollen" (Myrbäck 1998, s. 134; Veronie & Fruehstorfer 2001, s. 54). Prestationsångest är ett återkommande drag hos Lena och Emelie. Emelies prestationsångest grundar sig på yttre krav i form av pappans förväntningar på henne och Lenas prestationsångest grundar sig på att hon ställer höga krav på sig själv.

7.1.3 “Clown”

I denna studie framkommer det att Jonathan och Patrik var de som visade ett beteende som går att koppla till de drag som kännetecknar rollen som “clown”. Tidigare forskning visar att män mer ofta identifierar sig med denna roll och dess karaktäristiska drag (Veronie & Fruehstorfer 2001). Ingen av kvinnorna i denna studie ansåg sig ha haft rollen som “clown” vilket stärker hypotesen om att denna roll är typiskt manlig. Det drag som karaktäriserar “clownrollen” är att använda humor för att dölja sina känslor och det blir ett sätt att hantera jobbiga situationer (Alford 1998). Jonathan och Patrik uppvisar tydligt detta drag. Båda söker bekräftelse och uppmärksamhet genom att skapa en bild av sig själva där de framstår som lite galna, men ändå roliga. Enligt Barbro Hindberg är dessa beteenden vanliga bland de individer som anammar rollen som “clown” eftersom de på detta sätt får uppmärksamhet (Hindberg 1999). Sökandet efter bekräftelse och uppmärksamhet har präglat både Jonathan och Patriks vuxna liv då de har sökt sig till miljöer och sammanhang där de lite galna och roliga egenskaperna har uppskattats.

7.1.4. “Syndabock”

Att vara utagerande i ett försök att förmedla sina känslor är karaktäristiskt för rollen som “syndabock” (Hindberg 1999; Alford 1998). Patrik och Filip visar detta beteende, fast på olika sätt. Patrik var under skolåren högljudd och provokativ i skolan och anser själv att han ibland gick för långt. Han hade även självskadebeteenden vilket kan ses som ett försök att förmedla sina känslor. Patriks utveckling av självskadebeteenden går att koppla till tidigare forskning som visar att vuxna anhöriga till missbrukare har större risk att utveckla psykisk ohälsa och behöva uppsöka vård för detta (Hjern, Arat & Vinnerljung 2014). Tidigare forskning visar även att ungdomar som växer upp i alkoholistfamiljer tenderar att utveckla självskadebeteenden (Park & Schepp 2015). Filip hade ett utåtagerande beteende och var högljudd, stökig och valde ofta att lösa konflikter med fysiskt våld. Han blev ofta anklagad och fick bära skulden för ett flertal händelser han inte varit inblandad i. Ett utagerande beteende och en känsla av att ständigt vara skuldbelagd menar Linda Veronie och David B. Fruehstorfer (2001) är vanligt hos individer som identifierar sig med rollen som “syndabock” (Veronie & Fruehstorfer 2001).

7.2 Rollidentifiering och genus

Johan och Anna skiljer sig från de andra deltagarna i studien eftersom de enbart identifierade sig med en specifik roll. Jonathan identifierade sig med rollen som "clown" och Anna som "tapetblomma". Den tidigare forskningen visar att kvinnor i högre utsträckning anammar rollen som "tapetblomma" och männen identifierar sig med "clownrollen" (Veronie & Fruehstorfer 2001) vilket i denna studie går att se hos de personer som bara identifierar sig med en roll. Dessa roller kan även kopplas till de normer som råder kring genus. Flickor ska vara medgörliga och tysta och pojkar ska vara starka och tuffa (Connell 2009, s. 129). Rollen som "tapetblomma" har de egenskaper som könsnormen menar att flickor ska ha och de egenskaper som ingår i "clownrollen" stämmer väl överens med könsnormen för hur pojkar ska vara.

7.3 Negativa effekter

Att växa upp med en förälder som missbrukar eller lider av psykisk ohälsa kan ha negativa effekter på barnet som tenderar att bestå även i vuxen ålder. En av dessa negativa effekter är att individens livskvalitet och hälsa påverkas (Rospenda et al 2010, se Jiang et al 2015). Ett lågt självförtroende och en högre sårbarhet är mer vanligt hos individer som vuxit upp i missbruksmiljöer (Park & Schepp 2015). De personer som ingår i studien menade att föräldrarnas missbruk eller psykiska ohälsa har påverkat dem negativt. Jonathan, Filip, Anna och Anders uttrycker tydligt en stark upplevelse av ett tomrum inom sig som behöver fyllas. Emelie, Lena, Patrik och Malin uttrycker inte detta på samma sätt men i deras berättelser går det att urskilja liknande mönster trots att de inte lika tydligt uttrycker känslor av tomhet.

7.4 Eget missbruk

Att utveckla ett eget missbruk är mer vanligt bland de personer som har växt upp i en dysfunktionell familj (Hjern, Arat & Vinnerljung 2014). Resultatet i denna studie visar att deltagare av båda könen utvecklade egna kemiska missbruk i vuxen ålder. Jonathan, Patrik och Anna hade missbrukande föräldrar och Filip hade en förälder som led av bipolär sjukdom. En individ som växt upp i en dysfunktionell familj kan vara så starkt präglad av detta att den omedvetet vidmakthåller de roller som uppstod i barndomen även i vuxen ålder. Enligt den tidigare forskningen kan individens rollidentifiering i barndomen bli en stor del av ens personlighet i vuxen ålder om detta inte uppmärksammas och bearbetas (Black 1981;

Woititz 1983, se Alford 1998:251). Resultatet i denna studie visar att det är vanligare att utveckla ett eget missbruk om uppväxten skett i en miljö präglad av missbruk. Risken kvarstår dock även om individen växer upp med en förälder som lider av psykisk ohälsa, dock antyder denna studie att risken är lägre.

7.5 Medberoende i vuxen ålder

Filip, Anna, Anders och Malin utvecklade i vuxen ålder ett medberoende till en kärlekspartner. Tidigare forskning menar att en uppväxt i missbruksmiljö inte har något samband med att individen i vuxen ålder utvecklar medberoende (Knudson & Terrell 2012). Knudson & Terrell (2012) påstår att medberoende har en koppling till föräldrarnas oförmåga att hantera konflikter (Ibid). Denna studie visar däremot att Anna och Malin växte upp i missbruksmiljöer och senare utvecklade medberoende till en kärlekspartner vilket kan tyda på att det finns en koppling mellan medberoende och missbruk i ursprungsfamiljen. Resultatet visar att Filip, Anna, Anders och Malin utvecklade medberoende. Filip och Anders växte upp med bipolära mödrar och Anna och Malin med alkoholmissbrukande föräldrar. Att utveckla ett medberoende i vuxen ålder kan bero på den rollidentifiering som skedde i barndomen, eftersom dessa utan bearbetning kan kvarstå och få stor betydelse för utvecklingen av den vuxna personligheten (Black 1981; Woititz 1983, se Alford 1998).

8. Avslutande diskussion

I detta avsnitt kommer studiens resultat och de slutsatser analysen visar att diskuteras. Avslutningsvis kommer en diskussion på förslag hur framtida forskning om ämnet medberoende kan utvecklas.

8.1 Diskussion och slutsatser

I denna studie var syftet att undersöka hur män och kvinnors upplevelser av medberoende uttrycker sig och vilka konsekvenser av detta de har upplevt i vuxen ålder. Resultatet illustrerar att alla personer, oavsett kön, har påverkats av att växa upp i en dysfunktionell familj. De anammade minst en roll som överlevnadsstrategi och det går inte att se några skillnader mellan den rollidentifiering som barn till missbrukare gör och den som barn till föräldrar med psykisk ohälsa gör. Detta visar att uppväxtmiljön har en stor påverkan och att det i denna studie inte gick att finna någon skillnad mellan att växa upp i miljöer med missbruk eller psykisk ohälsa.

I en dysfunktionell familj är ofta familjesystemet i obalans eftersom en eller båda föräldrarna ofta är frånvarande. Även om föräldern/föräldrarna är fysiskt närvarande behöver inte det betyda att de är känslomässigt närvarande och tar sitt föräldraansvar. En person som har ett missbruk eller lider av psykisk ohälsa kan ha svårigheter att ta ansvar för de mest basala uppgifterna i hemmet, men kan även ha svårigheter i sin föräldraroll. Detta medför att denna frånvaro behöver ersättas. Det resultat som går att utläsa i denna studie är att det är vanligt att ta på sig en roll inom familjen som innebär ett ansvar som barn egentligen inte ska behöva ta. Detta skulle kunna ses som en konsekvens av den obalans som råder inom familjen.

Resultatet av denna studie visar att flera av männen i studien uppvisar ett uppmärksamhetssökande beteende vilket kan tolkas som ett rop på hjälp och att något inte står rätt till i familjen. Kvinnorna i studien visar däremot ett inåtvänt beteende präglat av känslomässig återhållsamhet. Att utifrån detta resultat kunna generalisera är inte möjligt, dock kvarstår detta mönster och bör inte ignoreras. Kvinnor och mäns sätt att uttrycka sina känslor skiljer sig åt, vilket skulle kunna bero på de könsnormer som råder i samhället och som präglar varje individ redan från barndomen.

Flera av studiens deltagare utvecklade ett eget missbruk och att utveckla ett eget missbruk kan ses som en negativ konsekvens av att växa upp som medberoende och denna studies resultat antyder att risken att utveckla ett missbruk är högre om uppväxten präglas av dysfunktionella familjemönster. Utvecklingen av ett eget missbruk skulle kunna vara ett sätt att hantera det medberoende som uppstod redan i barndomen. I dysfunktionella familjer finns det ofta en oförmåga att tala om och hantera olika känslor och detta följer med individen upp i vuxen ålder. Det egna missbruket blir då ett sätt att hantera och kanalisera de känslor individen bär med sig. I denna studie var det fler män än kvinnor som utvecklade ett eget missbruk i vuxen ålder, vilket ur ett genusperspektiv skulle kunna kopplas till de könsnormer som råder. Män ska vara "starka" och att visa sina känslor ses som en svaghet och då kan missbruket bli ett sätt att hantera och trycka undan de jobbiga känslor som ett medberoende innebär.

Flera av personerna i studien utvecklade medberoende i vuxen ålder till en partner och några skillnader mellan könen gick inte att utläsa. Detta resultat visar att det medberoende som uppstår i barndomen många gånger kvarstår även i vuxen ålder om inte beteendemönstren bearbetas och förändras. Resultatet i denna studie skulle kunna antyda att risken att utveckla ett medberoende som vuxen baseras mer på individuella faktorer snarare än könstillhörighet.

En av studiens deltagare utmärker sig eftersom hon inte utvecklat någon form av eget missbruk eller medberoende till en partner i vuxen ålder. Denna person var även den yngsta deltagaren vilket skulle kunna förklara varför hon inte utvecklade ett eget missbruk eller medberoende till en partner. Detta eftersom att medberoende idag är mer uppmärksammat och möjligheter till hjälp och stöd är mer utvecklat än vad det tidigare har varit.

Ett mönster som gick att urskilja i denna studie var att familjerelationerna inte hade den stabilitet och trygghet som är förutsättningarna för att en familj ska fungera optimalt. I denna studie var det dock bara en person som upplevde att föräldrarna hade en uttalad konfliktfylld relation. Flera av studiens deltagare berättar däremot om att kommunikationen mellan föräldrarna inte alltid fungerade så bra. Detta skulle kunna ses som en oförmåga att hantera konflikter och resultatet i denna studie antyder att detta kan ha ett samband med utvecklingen av ett medberoende.

Vår intention med denna studie har varit att belysa män och kvinnors upplevelser av medberoende. Forskning om medberoende har ofta ett fokus på kvinnor och detta kan bero på

den stereotypa bild som finns av fenomenet och att de drag som karaktäriserar medberoende ofta förknippas med kvinnor och/eller femininitet. Vi hade en förhoppning om att med denna studie bidra med kunskap kring mäns upplevelser av medberoende och vilka konsekvenser det gett i vuxen ålder. Resultatet visar att både männen och kvinnorna i denna studie utvecklade ett medberoende och att detta skedde redan i barndomen, en skillnad mellan könen var att männen uttryckte sina känslor på andra sätt än kvinnorna. Männen i denna studie uttryckte som barn och tonåringar sina känslor på ett mer utagerande och aggressivt sätt. Männen i denna studie utvecklade i högre grad än kvinnorna i studien ett eget missbruk i vuxen ålder. Under studiens slutskede har vi funderat kring om vi hade kunnat bidra med mer kunskap kring mäns upplevelser av medberoende om vi enbart hade studerat män och deras berättelser om fenomenet och hur det påverkat dem.

8.2 Förslag på framtida forskning

Vid inledningen av denna studie utfördes en litteratursökning på sökorden "medberoende" och "codependency" som resulterade i att ett flertal kandidatuppsatser hittades och till skillnad från andra vetenskapliga studier använde studenterna begreppet medberoende. Inom den vetenskapliga forskningen fann vi en ovilja att använda begreppet och den forskning som finns på området fokuserar ofta på missbruk/dysfunktionella familjer och vilka effekter detta kan ha på de anhöriga och då främst barnen. Medberoende har idag ingen enhetlig definition och detta ser vi som problematiskt, eftersom alla använder begreppet på olika sätt. Detta kan göra det svårare att studera medberoende och dess konsekvenser eftersom begreppsdefinitionen varierar beroende på vem som utför studien. Idag finns det inte så mycket forskning kring medberoende och att tydligt definiera begreppet skulle underlätta för framtida forskning.

Forskning om medberoende behöver breddas och även innefatta ett genusperspektiv eftersom män och kvinnor reagerar olika och medberoendet kan se olika ut. Den forskning som finns idag har ett stort fokus på anhöriga till alkohol- och narkotikamissbrukare, men har även börjat innefatta dysfunktionella familjer. Forskningen kring detta har ofta en generell inriktning och könspektivet saknas.

Referenslista

Tryckta källor

Beattie, Melody (1990) *Bli fri från ditt medberoende Sluta kontrollera andra och börja bry dig om dig själv*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Connell, Raewyn (2009). *Om genus*. 2., utvidgade och omarb. uppl. Göteborg: Daidalos

Elvin-Nowak, Ylva (2009). Barn och utveckling - om att lära sig att "göra kön". I: Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne. *Att göra kön - om vårt våldsamma behov att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I: Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber.

Hellsten, Tommy (1998) *Flodhästen i vardagsrummet Om medberoende och om mötet med barnet inom oss*. Stockholm: Verbum.

Hjerm, Mikael & Lindgren, Simon (2014). Metod och metod - jag vill ju förstå samhället? I: Hjerm, Mikael, Lindgren, Simon & Nilsson, Marco. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Malmö: Gleerup

Hindberg, Barbro (1999). *När omsorgen sviktar: om barns utsatthet och samhällets ansvar*. 1. uppl. Stockholm: Rädda barnen

Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Liber

Lindfors, Maja (2013). Utvecklingen av alkoholistustrun som en problemkategori. I: Palmblad, Eva. *Medberoende och moral Framväxten av en problemkategori* Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Lindgren, Simon (2014). Kvalitativ analys. I: Hjerm, Mikael, Lindgren, Simon & Nilsson, Marco. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Malmö: Gleerup

Lundell, Sanna & Söderlund, Ann (2015). *Djävulsdansen bli fri från medberoende*. Falun: Bladh by Bladh AB.

Lundsbye, Maths (red.) (1990). *Familjeterapins grunder: ett interaktionistiskt perspektiv, baserat på system-, process- och kommunikationsteori*. 2., rev. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Myrbäck, Staffan (1998). *Den vingklippta familjen – berättelser om alkoholistfamiljen* Malmö: Sober Förlag AB.

Palmblad, Eva (2013) *Medberoende och moral Framväxten av en problemkategori* Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. 3., [kompletterade och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Swartz, Madeleine (2015). *Res dig! - Läk ditt medberoende*. Stockholm: Nya Steget

Söderling, Lars (2002). *Varulvsvalsen: en bok om medberoende*. Johanneshov: Larson

Thomsson, Heléne (2003) Att göra kön. En omständlig historia som pågår livet ut. I: Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne. *Att göra kön - om vårt våldsamma behov att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Thomsson, Heléne (2003) Makt, ansvar och viljan till förändring. I: Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne. *Att göra kön - om vårt våldsamma behov att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Thornberg, Robert & Fejes Andreas (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I: Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber.

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. CM-Gruppen AB, Bromma

Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (2014). Massmedier: nya villkor för press, radio och tv i det digitala medielandskapet. 11., helt omarb. uppl. Stockholm: Ekerlid

Westlund, Ingrid (2015). Hermeneutik. I: Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber

Otryckta källor

Alford, Karola M (1998). Family Roles, Alcoholism, and Family Dysfunction. *Journal of Mental Health Counseling*, (20), s. 250-260.

<http://search.proquest.com/docview/619432670/333957EB6CF545F9PQ/1?accountid=13936>
[2016-11-16]

Apple (u.å.). *Podcaster*. <http://www.apple.com/se/itunes/podcasts/fanfaq.html> [2016-12-06]

CAN – Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2014). *Drogutvecklingen i Sverige 2014 CAN rapport 144*. Stockholm: CAN – Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

<http://www.can.se/contentassets/3f30e3b70ebb461c928fdcd5a0c3606/drogutvecklingen-i-sverige-2014.pdf> [2016-12-08]

Hjern, Anders, Arat, Arzu & Vinnerljung, Bo. (2014). *Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i ung vuxen ålder?*. Nka Barn som anhöriga 2014:4. Nationellt kompetenscentrum anhöriga. Linnéuniversitetet. Chess. http://anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Rapporter_kunskapsöversikter/BSA_Chess-4_webbNy.pdf [2016-11-09]

Jiang, Heng., Callinan, Sarah., Laslett, Anne-Marie., & Room, Robin. (2015). Correlates of caring for the drinkers and others among those harmed by another's drinking. *Drug and Alcohol Review*, 34, 162-169. doi:10.1111/dar.12175

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/dar.12175/epdf> [2016-11-21]

Knudson, Theresa M. & Terrell, Heather K. (2012) Codependancy, Perceived Interparental Conflict, and Substance Abuse in the Family of Origin. *The American Journal of Family Therapy*, 40:3, 245- 257. DOI: 10.1080/01926187.2011.610725

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01926187.2011.610725?needAccess=true>
[2016-11-21]

Medberoendepodden (u.å.). <http://www.medberoendepodden.se> [2016-11-23]

Nilsson Larsson, Simon (2015). Så fungerar podcast.

Icakuriren. <http://www.hemtrevligt.se/icakuriren/artiklar/test-rad/20131024/sa-fungerar-podcast> [2016-12-06]

Park, Sihyun. & Schepp, G. Karen. (2014) A Systematic Review of Research on Children of Alcoholics: Their Inherent Resilience and Vulnerability. *Journal of Child and Family Studies*, 24: 1222. doi:10.1007/s10826-014-9930-7

http://download.springer.com/static/pdf/653/art%253A10.1007%252Fs10826-014-9930-7.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Flink.springer.com%2Farticle%2F10.1007%2Fs10826-014-9930-7&token2=exp=1479810961~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F653%2Fart%25253A10.1007%25252Fs10826-014-9930-7.pdf%3ForiginUrl%3Dhttp%253A%252F%252Flink.springer.com%252Farticle%252F10.1007%252Fs10826-014-9930-7*~hmac=7589acde7d061c16260a9b237244fbbfd36ea41747a673d1bc0faa80599d039c
[2016-11-21]

Sveriges talare (u.å.). <http://www.sverigestalare.se/talare/ida-hogstrom> [2016-11-23]

Veronie, Linda & Fruehstorfer, David B. (2001). Gender, Birth Order and Family Role Identification among Adult Children of Alcoholics. *Current Psychology: Developmental - Learning - Personality - Social*, 20(1), s. 53-67

<http://search.proquest.com/docview/619615752/51E7E39CDCDF467FPQ/1?accountid=1393>
6 [2016-11-16]